

Neposen maailma
Satuhahmon luominen ja sen välittämät asiat

Annina Knuutila
Pro gradu-tutkielma
Turun yliopisto
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma
Kulttuuriperinnön tutkimus
Toukokuu 2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

KNUUTILA, ANNIINA: Neposen maailma. Satuhahmon luominen ja sen välittämät asiat.

Pro gradu -tutkielma, 67 s., 1 liites.
Kulttuuriperinnön tutkimus
Toukokuu 2018

Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten satuhahmo luodaan. Tutkimuksen kohteena on Anu Tuomi-Nikulan luoma ja näyttelemä käsinukkehahmo pupu Neponen, joka esiintyy Pikku Kakkosessa. Tämän lisäksi tavoitteena on tutkia, miten pelkkien satuhahmojen kanssa tehty televisiosarja eroaa sarjasta, jossa on ihminen mukana. Tutkimuksessa perehdyn myös siihen, millaisia asioita Neponen satuhahmona välittää.

Aineistona tutkimuksessa on käytetty Anu Tuomi-Nikulan teemahaastattelua, sekä televisiosarjoja Neposen seikkailut vuodelta 2003, josta mukana tutkimuksessa ovat jaksot *Kohtaaminen*, *Kivan kamala aarre*, *Kammo Kuippana*, *Talven varalle* ja *Näkemiin*, ja Lasten Suomi vuodelta 2017, josta mukana ovat jaksot *Savonlinna*, *Hanko*, *Kaarina*, *Ylistaro* ja *Inari*. Jaksojen lukutapana olen käyttänyt lähilukua.

Tutkimustulos osoittaa, että satuhahmon luomisessa on luova prosessi läsnä, ja tähän vaikuttavat hahmon lähtökohdat. Neposen tapauksessa Tuomi-Nikulan lapsuudella on tärkeä osuus hahmon synnyssä. Sen luomiseen on liittynyt paljon pohdintaa, materiaalin keräämistä, taustatutkimusta ja myös muiden ihmisten panosta. Valitsemistani sarjoista löytyi jonkin verran eroja, mutta suurin ero oli se, että Neposen seikkailut on satu, jossa seikkailevat satuhahmot, ja jossa esiintyy sadulle tyypillisiä asioita. Lasten Suomessa taas on kyse oikeasta maailmasta, jossa satuhahmo toimii ihmisen kanssa. Neponen haluaa mielestäni välittää sukupuoliroolittomuutta, samaistumisen mahdollisuuden, lohtua äidin puuttumiseen ja yleisesti lapsena olemista.

Tutkimus valottaa niitä vaiheita, joita satuhahmon luomisessa käydään läpi, erityisesti nukkehahmon kohdalla. Erilaisten ohjelmien avulla satuhahmoa voidaan tuoda monipuolisesti esille, ja sen välittämistä asioista voi olla apua lapsille.

Asiasanat: satuhahmo, satu, lastenkulttuuri, Neponen, Anu Tuomi-Nikula, Pikku Kakkonen, lastenohjelma

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Taustaa ja tutkimuskysymykset	1
1.2 Tutkimusaineisto ja kirjallisuus	2
1.3 Keskeiset käsitteet	5
1.4 Kansansaduista televisioon	6
1.4.1 Eläinsatu	8
1.4.2 Televisio	9
2. Satuhahmon syntyprosessi	11
2.1 Lapsuuden merkitys	11
2.2 Neposen syntymä	12
2.3 Monen ihmisen summa	16
2.4 Muita hahmoja	17
3. Televisio-ohjelmat	20
3.1 Pikku Kakkonen	20
3.2 Neposen seikkailut	22
3.2.1 Yksinäisyydestä yhdessäoloon	24
3.2.2 Rikkautena hyvät ystävät	26
3.2.3 Pelkotiloja	29
3.2.4 Erilaisia tunteita	31
3.2.5 Isoksi kasvaminen	35
3.2.6 Ryhmytyön vaikutukset	38
3.3 Lasten Suomi	39
3.3.1 Savonlinna	40
3.3.2 Hanko	42
3.3.3 Kaarina	44
3.3.4 Ylistaro	45
3.3.5 Inari	47
3.3.6 Yhteenveto	49
3.4 Fiktiota ja faktaa – sarjojen eroista	50
4. Neponen satuhahmona	52
4.1 Satuhahmon välittämät asiat	52
4.1.1 Sukupuoliroolittomuus ja samaistuminen	52
4.1.2 Äiti	54
4.1.3 Lapsena oleminen	55
4.2 Lastenkulttuurista	57
5. Lopuksi	58
5.1 Mahdollinen jatkotutkimus	62
6. Lähteet	63
7. Liitteet	68

1. Johdanto

1.1 Taustaa ja tutkimuskysymykset

Tammikuussa vuonna 1977 oli Pikku Kakkosen ensiesitys. Seuraavana vuonna syntyivät videonoutaja Ransu Karvakuono, joka seikkaili vuoteen 1997 asti, ja Pelle Hermanni. Röllin seikkailut taas alkoivat vuonna 1986. (Timonen 2005, 84.) Ohjelman kohderyhmänä ovat kautta aikojen olleet alle kouluikäiset lapset, joten itsellenikin se on hyvin tuttu ja tärkeä osa lapsuuttani. Edellä mainitut hahmot ovat siis ilostuttaneet aikoinaan myös minun arkeani. Miettiessäni tutkimusaiheeni, halusin sen ehdottomasti liittyvän satuihin, ovathan ne aina olleet suuri kiinnostuksen kohteeni. Tällä kertaa en halunnut kuitenkaan paneutua perinteiseen kirjalliseen satuun enkä elokuvaan, vaan valitsin tutkimuskohteeksi Pikku Kakkosessa esiintyvän satuhahmon, pupu Neponen.

Neponen on Ransun tapaan käsinukkehahmo, jonka on luonut ja jota näyttelee Anu Tuomi-Nikula. Ensimmäiset Pikku Kakkosen ohjelmat, joissa Neponen oli mukana, olivat pääsiäisenä vuonna 2000 tehdyt juonnot lapsijuontaja Annan kanssa. Vuodesta 2001 lähtien Jyrki ja Neponen ovat juontaneet ohjelmaa yhdessä, välillä näkyen ruudussa enemmän ja välillä vähemmän. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Erilaisia sarjoja joissa Neponen on ollut yksin tai Jyrkin kanssa on monenlaisia. Se on seikkaillut tontun kanssa *Joulukalenterissa*, ja vuonna 2003 kahden muun nukkehahmon kanssa *Neponen seikkailuissa*. Jyrkin kanssa se on tehnyt satumuunnelmia klassisista saduista *Saturetket*-sarjassa, ja esittänyt tämän kanssa myös lastenrunojen helmiä *Runoretket*-sarjassa. *Herää pahvi*-askartelusarjassa kaksikko taas teki pahvilaatikosta elementtejä leikkeihin. Sarjan taustalla ollutta kierrätysajatusta jatkaa vuonna 2018 ilmestynyt *Herää sukka*, jossa sukka saa leikeissä uuden elämän. Vuoden 2017 lopussa ilmestyi myös *Lasten Suomi*-sarja, jossa Neponen ja Jyrki kiertävät Suomen eri kaupungeissa. Ohjelmien lisäksi Neponen on vierailut Pikku Kakkosen *Musarul-*

laa!-konsertissa Turussa vuonna 2013, sekä Pikku Kakkosen lastenkonserteissa Oulussa ja Rovaniemellä vuonna 2017. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää *miten satuhahmo luodaan*, joka on pääkysymykseni. Sivukysymyksiäni ovat *miten hahmojen kanssa tehty sarja eroaa ihmisen kanssa tehdystä sarjasta*, sekä *millaisia asioita Neponen satuhahmona välittää*. Tiedostan sen, että työssäni on kyse yhden ihmisen kokemuksesta luoda satuhahmo, jolloin siitä ei voida tehdä yleispätevää ”ohjetta”. Oletankin että prosessi on jokaiselle tekijälle omanlaisensa, ja siihen vaikuttaa myös se, tehdäänkö hahmo Neponen tapaan televisioon vai esimerkiksi kirjaan, ja onko se käsinukke vai jonkun muunlainen, kuten piirretty.

Satuhahmon syntyprosessin kautta tutkimukseni etenee valitsemiini sarjoihin ja Neposeen satuhahmona. Toisessa luvussa käsittelen siis satuhahmon syntyprosessia, siihen vaikuttaneita asioita ja ihmisiä, sekä myös paria muuta Tuomi-Nikulan tekemää hahmoa. Kolmannessa luvussa syvennyn valitsemiini sarjoihin ja hieman myös Pikku Kakkoseen. Luvun lopussa analysoin sarjojen eroja, ja viimeisessä käsittelyluvussa käyn läpi Neponen niissä välittämiä asioita. Loppuluvussa vedän työni yhteen.

1.2 Tutkimusaineisto ja kirjallisuus

Tutkimusaineistoani ovat marraskuussa 2017 tekemäni Anu Tuomi-Nikulan haastattelu, ja sarjat Neponen seikkailut, jossa on kokonaisuudessaan kolme toista jaksoa, ja Lasten Suomi, jossa taas on kokonaisuudessaan kahdeksan jaksoa. Kummastakin sarjasta olen valinnut viisi jaksoa lähempään tarkasteluun.

Tekemäni haastattelu on puolistrukturoitu teemahaastattelu, johon määritin keskeiset teemat joita haastattelussa käsitellään, ja niiden rinnalle muutamia tarkentavia kysymyksiä. Nämä löytyvät työni liitteenä. Kun lähestymistapa on teemahaastattelu, tulee miettiä onko haastateltavalla mahdollisuus itse valita teemoja ja niiden painotuksia haastattelun kuluessa. (Hyvärinen 2017, 22). Haastatteluun valitsemani teemat liittyivät hahmon syntyyn, sen muutokseen ajan saatossa, hahmon välittämiin arvoihin ja teemoihin, ohjelmiin joissa se on

ollut mukana, hahmon tulevaisuuteen ja Tuomi-Nikulan tekemiin muihin hahmoihin. Annoin Tuomi-Nikulan vapaasti kertoa valitsemistani teemoista, ja myös aiheista mitä hänelle tuli mieleen. Koenkin, että sain näin paljon myös sellaista materiaalia, josta en itse välttämättä olisi osannut kysyäkään.

Tuomi-Nikulan haastattelu on minulle tärkeää aineistoa, koska hän on toiminut Neposen luojana, enkä olisi mistään muualta voinut saada näin yksityiskohtaista tietoa. Käytän haastattelusta saamaani aineistoa oikeastaan läpi työn, mutta erityisen tärkeäksi koen sen luvussa *Satuhahmon syntyprosessi*.

Kuten aikaisemmin jo kerroin, tutkimukseeni valitsemani sarjat ovat Neposen seikkailut vuodelta 2003, jossa sen kanssa seikkailevat kaksi muutakin nukkehahmoa, varis ja majava, ja vuonna 2017 Suomen juhlavuoden kunniaksi tehty Lasten Suomi, jossa Neponen ja Jyrki kiertävät Suomen eri kaupungeissa. Jaksojen lukutapana käytän lähilukua, jonka avulla avaan jaksojen juonta ja pohdin, mitä jaksot omasta mielestäni käsittelevät ja tuovat esiin, ja onko niissä mahdollisesti joku opetus.

Jyrki Pöysä pitää lähiluvun tärkeimpänä periaatteena lukemista, joka tapahtuu useaan kertaan. Aineiston tarkastelu useampaan kertaan ei ole kuitenkaan samanlaista joka kerta. Ensimmäisellä kerralla voidaan keskittyä aineiston sisältöön, jossa etsitään sen ja omien kokemusten välisiä suhteita. Mahdolliset aukot täytetään siis omilla kokemuksilla ja kulttuurisella tiedolla. Aineiston ymmärtämiseen vaikuttavat tässä vaiheessa mm. ennako-oletukset liittyen sen sisältöön, mutta aineiston myöhemmät tarkastelukerrat pitävät sisällään enemmän tiedostavaa lähilukemista. (Pöysä 2010, 338-339.)

Lähilukemiseen liittyy myös kirjoittaminen, sillä aineistosta tehdään merkintöjä, jotka yhdistyvät lukijan tulkintaan. Aineistoa myös tarkastellaan merkintöjä hyödyntäen. Tekstin pohjalta tapahtuva reflektointi lisääntyy, ja myös lähilukeminen muuttuu katkonaisemmaksi ja analyttisemmäksi, ja mukaan tulevat tutkijan omat ajatukset. Pöysän mukaan *”lähiluenta on aina lopusta avoin”*, koska aineiston tulkintamahdollisuudet ja näkökulmat siihen voivat olla erilaisia. Lähiluvussa on myös tärkeää rajata aineiston määrää, joka helpottaa itse lähilukua, ja

takaa mahdollisimman tarkan paneutumisen aineistoon. (Pöysä 2010, 339-341.)

Ensimmäisellä katselukerralla valitsin sarjojen kaikista jaksoista tutkimukseeni mielestäni sopivimmat. Toisella kerralla kirjoitin valitsemieni jaksoiden sisällöt ja hahmojen vuorosanat ylös, joista kirjoitin työhöni jaksoiden juonet niiltä osin kuin koin ne tarpeellisiksi. Tämän jälkeen katsoin jaksot vielä pariin kertaan, keskittyen mm. jaksoiden esiin tuomiin asioihin ja mahdollisiin opetuksiin. En oikeastaan kiinnittänyt suurempaa huomiota sarjojen miljööseen ja äänimaailmaan, koska olen enemmän kiinnostunut hahmoista ja niiden esille tuomista asioista. Neponen seikkailuiden jaksoiden analyysiin yhdistän sadulle tyypillisiä asioita tutkimuskirjallisuudesta. Tämän jälkeen pohdin sarjojen eroja, ja sitä, millaisia asioita Neponen hahmona niissä välittää.

Fiktiivisten kertomusten merkityksellinen rikkaus tarjoaa yksilölliseen hahmotukseen paljon erilaisia mahdollisuuksia. Hilka Ylönen toteaa kirjassaan *Loihditut linnut*, miten ”*saduilla ei ole vain yhtä merkitystä ja yhtä tulkintaa*”, vaan eri ikäiset lapset, kuten myös aikuiset ihmiset, ”*ymmärtävät ne eri tavoin*”. Sadun kokemiseen vaikuttavat sen hetkisen elämäntilanteen lisäksi ikä, kehitystaso ja tausta. Sadun ymmärtäminen ja tulkinta, eli sadun merkitys, perustuu sen kokemiseen. Ei ole olemassa siis oikeita tai väriä tulkintoja, vaan tutkimuksen pätevyys riippuu siitä, miten tutkija väitteensä perustelee. (Apo 1986, 44-45; Ylönen 2000, 8, 49.)

Käyttämäni tutkimuskirjallisuus painottuu satujen ja satuhahmojen osalta pitkälti lastenkirjallisuuteen, koska televisiossa esitettävät sadut ja satuhahmot noudattavat lastenkirjallisuuden kanssa samoja linjoja, media vain on eri. Tosin puhtaasti kirjallinen hahmo on rajoitteista vapaampi kuin esimerkiksi käsinukkehahmo, jossa reunaehdot ovat tiukemmat. (Tuomi-Nikula 29.11.2017).

Eija Timonen kertoo kirjassaan *Perinteestä mediavirtaan: kansanperinteen muuntuminen arkistomuistiinpanoista lastenkulttuuriksi*, miten suomalaisia kansantarinoita muutetaan osaksi tämän päivän lastenkulttuuria. Hän selvittää tätä omien töidensä kautta, joita ovat mm. TV2:n lastenohjelmien häneltä tilaama uskomustarinoiden käsikirjoitus, josta tehtiin televisio-ohjelma, ja josta Ti-

monen myöhemmin teki myös kirjan. Hän käsittelee kirjassaan yleisesti myös televisiota ja lastenkulttuuria, sekä yksilöllisiä luovia prosesseja, joita esittelen omassa työssäni satuhahmon luomisen kautta. Tietoa Pikku Kakkosesta ja mm. ohjelman tavoitteista, välittämistä arvoista ja juontajan tehtävästä sain Leena Pentikäisen ja Anu Ruhalan kirjoittamasta artikkelista *Pikku Kakkonen – 30 vuotta luotettavia lastenohjelmia*, jonka he ovat kirjoittaneet Pikku Kakkosen tuottajana toimineen Maija Koivulan haastattelun pohjalta.

Kirsi Raitarannan artikkeli *Se on vain elokuvaa*, taas käsittelee lasta elokuvan vastaanottajana, sekä elokuvien jännitystä, lasten pelkoja ja samaistumiskokemuksia. Sovellan näitä omassa työssäni televisio-ohjelmaan. Satujen merkityksestä lapselle sain materiaalia Hilikka Ylösen kirjasta *Loihditut linnut: satujen merkitys lapselle*, jossa hän käsittelee myös satujen rakennetta ja vanhoja satuja.

1.3 Keskeiset käsitteet

Lastenkulttuurin käsitteessä on kaksi osa-aluetta, jotka ovat lasten oma kulttuuri ja kulttuuria lapsille. Lasten omassa kulttuurissa, eli lasten kulttuurissa, on kyse lasten luomasta ja heidän ylläpitämästään kulttuurista. Tämä perustuu leikkiin ja kerrontaan, ja on pääosiltaan suullista kulttuuria. Vaikutteita lasten oma kulttuuri saa mm. aikuisten maailmasta. Kun taas puhutaan kulttuurista lapsille, eli lastenkulttuurista, sisältyvät siihen kaikki kulttuurin ilmentymät, jotka on tarkoitettu lapsille. Tällaisia ovat esimerkiksi lastenohjelmat, tanssikoulut, museoiden työpajat ja lastenteatteri. Tällainen lastenkulttuuri on useimmiten aikuisten lapsille tekemää ja myymää. (Niinistö & Sintonen 2007, 25; Timonen 2005, 9.)

Satu on kerronnan muoto, joka perustuu mielikuvitukseen ja todellisuuden rajojen ylittämiseen. Sen kautta eletään todeksi haaveita ja kohdataan pelkoja. Sadut viihdyttävät, rohkaisevat, lohduttavat ja opettavat arkisia asioita. Käsite satu ei ole ongelmaton, koska esimerkiksi satukirjallisuuskään ei ole yhtenäistä. (Suojala 2001, 30-31; Ylönen 2000, 27.)

Satuhahmo on sadussa esiintyvä hahmo tai henkilö, jossa on jotakin epätodellista. Satuhahmoilla on usein ihailtavia ominaisuuksia, ja niihin on helppo sa-

maistua. Omassa työssäni käytän sekä käsitettä satuhahmo että hahmo, mutta viittaaan sillä aina satuhahmoon.

1.4 Kansansaduista televisioon

Satu muuttuu yhteiskunnan mukana, ja se heijastaakin oman aikakautensa arvoja ja normeja. Nykyajan sadut on tarkoitettu lapsille, toisin kuin kansansadut, jotka oli tarkoitettu lähinnä aikuisille. Sadut olivatkin suullista perinnettä yli 3000 vuotta, ja alun perin aikuisten kasvukertomuksia, joissa sankarilla oli apunaan oma neuvokkuutensa ja auttajat, joiden avulla hän selvisi kohtaamistaan ongelmista. Lastenperinnettä sadusta muovautui vähitellen 1800-luvulla. Vuosisadusta toiseen sadun keskeinen sanoma on kuitenkin ollut sama: hyvä voittaa pahan ja sadun loppu on onnellinen. (Hjelt 2014, 17; Kivilaakso 2010, 9; Ylönen 2000, 21-22, 26.)

Kansansadulla on ollut useita kertojia, ja jokainen on muuntanut sitä omanlaisekseen, jolloin alkuperäistä tekijää ja kertojaa ei tunneta. (Kivilaakso 2010, 9). Kansansadut ovat lähtöisin nykyajasta poikkeavasta yhteiskunnasta, jolloin moraalit ja lastenkasvatus olivat hyvin erilaisia. Nöyryys, ahkeruus ja kuuliaisuus olivat ominaisuuksia joita lapsilta vaadittiin, ja kansan tavalliseen elämään kuului ruuan puute, vaatimattomat asuinolot ja kova työnteko. (Ylönen 2000, 14.) Aikaan, jolloin kansansadut syntyivät, eivät kuuluneet olennaisina lasten leikki- ja lelut. (Ylönen 2000, 24).

Siirtyessään maasta ja maanosasta toiseen, kansansadut ovat muuttuneet, ja mm. hahmot on korvattu oman paikkakunnan elämään soveltuvilla. Ihmiset ovat näissä saduissa joko hyviä tai pahoja, ja heistä kerrotaan vain sadun etenemiselle välttämätön tieto. He ovat joko köyhiä tai rikkaita, mökin asukkaita tai ainakin aatelisia, usein jopa kuninkaallisia. Kansansadussa eivät ole esteenä säätyrajat, ja sen moraalisia oppeja ovat ystävällisyys sekä toisen auttaminen ja arvostaminen. Vaikka oikeudenmukaisuus ei vallinnut todellisessa elämässä, se toteutuu sadun lopussa, jossa hyvä ja paha saavat ansionsa mukaan. (Ylönen 2000, 15-16.)

Monet kansansadun rakennepiirteet ja motiivit elävät nykysaduissa edelleen. Niitä käytetään tietoisesti hyväksi yhdistelemällä tuttuja keinoja ja havaintoja nykymaailmasta. Perinteeseen suhtaudutaan arvostavasti ja sitä halutaan kannatella, mutta perinteisessä sadussa esiintyviä elementtejä myös muokataan ja kyseenalaistetaan. (Suojala 2010, 41.)

Romantiikan aatevirtauksen myötä syntyi 1800-luvun alkupuolella taidesatu. Kirjallinen satu, eli taidesatu, on kirjailijan tuottama lyhyt teksti, jolle on tyypillistä hyödyntää ja muokata jollakin tavalla perinteisen kansansadun sääntöjä. (Suojala 2001, 32). Tuolloin muotoutui myös nykyaikainen lapsikäsitys. Tällöin, varsinkin Euroopan kehittyneissä maissa ja ylemmissä yhteiskuntakerroksissa, lapsi ei ollut enää pieni aikuinen, ja ymmärrettiin, että tällöin hänen tarpeensa ja kiinnostuksen kohteensa ovat myös omanlaiset. Yhä edelleen kasvatuksella harjaannutettiin lasta aikuisten maailmaan, mutta suorat moraaliset kehotukset jäivät taka-alalle, ja alettiin vedota mielikuvitukseen ja tunteisiin. (Ihonen 2003, 12.)

Vuorovaikutus kansansadun ja taidesadun välillä on myös ollut monisyistä ja jatkuu yhä edelleen. Taidesaduissa esiintyy kansansaduista tuttuja motiiveja eli keskeisiä aiheita, henkilöitä ja rakennepiirteitä. Vanhat sadut tarjoavatkin tuntuman kulttuuriperintöön, josta eri sukupolvet ovat nauttineet vuosikautia. (Suojala 2001, 31-32.)

Satujen tutkimus alkoi 1800-luvulla, kun tieteellisen satututkimuksen uranuurtajat, saksalaiset kielitieteilijät, Grimmin veljekset Jacob (1785-1863) ja Wilhelm (1786-1859), keräsivät saksalaiselta kielialueelta kansansatuja ja julkaisivat nämä. Vuonna 1812 ilmestyi kokoelma *Kinder- und Hausmärchen*, ja vuosina 1816 ja 1818 kaksiosainen *Deutsche Sagen*. (Hjelt 2014, 29.)

Suomessa taas kansanrunoutentutkija Eero Salmelainen (1830-1867) on suomalaisen kansansadun varhaisimpia kerääjiä. Vuosina 1852-1866 ilmestyi hänen laaja kokoelmansa *Suomen kansan satuja ja tarinoita 1-4*. (Hjelt 2014, 30.) Neliosainen teos sisälsi ihme-, eläin- ja pilasatuja sekä legendoja. Teoskokonaisuus oli alun alkaen suunniteltu tieteelliseen tarkoitukseen, mutta siitä tulikin perusta suomenkieliselle satu- ja lastenkirjallisuudelle. (Lappalainen 1980, 59.)

Suomalaista taidesatua edustaa Zacharias Topelius (1818-1898), jota nimitetäänkin suomalaisen taidesadun isäksi. (Hjelt 2014, 41). Vuonna 1847 hän julkaisi ensimmäisen satukokoelmansa *Sagor 1*, jota seurasi myöhemmin kolme muuta kokoelmaa. (Suojala 2001, 33). Suomalainen lastenkirjallisuus sai arvoitetun aseman Topeliuksen ansiosta 1800-luvun lopulla. (Kivilaakso 2010, 11).

Anni Swanin (1875-1958) sadut edustavat parhaiten 1900-luvun alun suomenkielistä taidesatua. (Kivilaakso 2010, 17). Swanin symbolismin aikakaudella syntyneet ihmesadut ovat klassikoita. Hänen saduissaan näkyy yhteys suomalaiseen kansansatuperinteeseen selkeästi, ja niiden keskeinen miljöö onkin metsä. Sitä asuttavat eläinten ohella hiidet, haltiat, peikot ja noidat. (Suojala 2001, 33-34.)

1.4.1 Eläinsatu

Sadun tärkeimpiä alalajeja ovat, novelli-, legenda-, pila-, ihme- ja eläinsadut eli faabelit, joista kahta viimeistä on pidetty vanhimpina. Ne ovat yhä edelleen käytössä sekä nykyisessä kirjallisuudessa että visuaalisessa kerronnassa. (Apo 2001, 12.) Jo siis kansansaduissa ympäri maailman eläimet ovat saaneet ihmismäisiä ominaisuuksia. Susi, kettu, karhu ja korppi ovat olleet Suomessa kansansatujen eläinsankareita, ja faabeli onkin ollut suomalaisille aina rakas. Eläinsadusto olikin hyvin edustettuna jo niiden satujen joukossa, jotka kerättiin kansankertojilta. (Hjelt 2014, 79; Suojala 2010, 36.) Vanhoissa eläinsaduissa eläinkuvauksiin liittyy arvottavia asenteita. Eläimet ovat joko tyhmiä tai viisaita, sympaattisia tai epäsympaattisia. Myös sutta, karhua ja muita vaarallisia pe-toeläimiä kohdellaan niissä aggressiivisesti. (Apo 1986, 270.)

Uudemmatkin eläinsadut rakentuvat faabeliperinteen pohjalle. Marja Suojala kertoo artikkelissaan *Satu vuosituhannen vaihteessa*, miten faabeleille ominaista on kuvata ”*jotakin inhimillistä ominaisuutta tai käytöstapaa*” yhden eläimen avulla. Tyypillistä niille on myös lopuksi ”*annettava yleinen elämänohje tai opetus*”. (Suojala 2010, 37.) Kansansaduista eläimille tutut ominaisuudet ovat yhä läsnä, mutta opettavuus on moni-ilmeistynyt. (Suojala 2003, 276).

Eläinten ja lasten yhdistäminen saduissa on aihe, joka kiinnostaa myös tutkijoita. Ruotsalainen mediatutkija Margareta Rönnerberg kertoo kirjassaan *Siistiä! ns. Roskakulttuurista*, miten lasten eläimellisestä ajattelusta johtuen, ”suuri osa lastenkulttuurista käsittelee juuri eläimiä”, vaikka ”tarkoituksena on auttaa lasta ymmärtämään ihmistä”. Eläinten tarkoitus on havainnollistaa lapselle samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia sekä järjestystä, mutta myös saada hänet ”huomaamaan abstrakteja ominaisuuksia, yksilöllisiä piirteitä ja ihmisten välisiä suhteita”. (Rönnerberg 1990, 193.)

Ihminen voi eläimiä tarkkailemalla ulkoistaa inhimillisiä ominaisuuksia ja sisäisiä kokemuksia. Inhimillisen käyttäytymisen tekevät selvemmin näkyväksi eläinten ominaisuudet ja fyysiset piirteet. Eläimet myös auttavat lasta mm. harjaantumaan ajatteluun ja edistämään minäkäsitystään. Faabeleissa tuleekin esille eläinten kyky havainnollistaa abstrakteja ominaisuuksia. Sanalliset faabelit voivat olla vaikeita ymmärtää syvällisesti, jolloin luonteeltaan konkreettisempi elokuva tai televisio-ohjelma voi olla helpompi ymmärtää. Näissä ajatukset ja tunteet voidaan tehdä näkyviksi, ja hahmot voidaan ymmärtää pelkän ulkonäkönsä perusteella. Vaikka hahmot eivät puhuisi mitään, lapset voivat nähdä niiden ajatukset ja tunteet. Aikuiset usein ylikorostavatkin verbaalista puolta, jolloin menetetään paljon informaatiota joka on ei-verbaalista, esimerkiksi eleiden kieli. (Rönnerberg 1990, 194-195.)

1.4.2 Televisio

Televisio nähtiin 1960-luvulla, jolloin televisionkatselu yleistyi, ”yhtenä suurimmista ja arveluttavimmista massatuotannon roskakulttuurista ja piilovaikutuksista lapsuuteen levittävästä kanavista”. (Anttila & Rensujeff 2009, 34). Sen on Eija Timosen mukaan ”ajateltu väkivaltaistavan ja passivoivan lapsia, saattavan heidät kaupallisen roskakulttuurin piiriin, tuottavan vääränlaista identifikaatiota, fantasiapakoa ja kärjistyneitä sukupuolirooli-dotuksia”. (Timonen 2005, 10-12). Asenteissa koskien lasten ja median suhdetta on tapahtunut vuosien varrella kuitenkin muutoksia. Television roskavaikutuksesta ei kanneta enää niin suurta huolta, koska uusi teknologia, kuten internet ja tietokonepelit, nähdään uhkaavampana kohteena kuin arkinen televisio. (Anttila & Rensujeff 2009, 38-39). Timonen korostaakin, miten uusien medioiden pelko perustuu ”viime kädessä

kulttuurisiin konventioihin hyväksyttävästä lastenkulttuurista ja tavasta, jolla lapsi voi päästä osaksi siitä". Maailmankuvaansa voi kuitenkin avartaa television ja elokuvien tarjoamalla eväillä. (Timonen 2005, 10-12.)

Televisio tekee satuja ja satuhahmoja tutuksi lapsikatsojille, ja jatkaa myös osaltaan yhteisöllistä sadunkerronnan perinnettä. Medioiden välisyys tukeekin lyhyen satu-genren hengissä pysymistä. Tämä tarkoittaa, että samat tarinat ja hahmot risteilevät eri medioissa. Esimerkiksi Silja Sillanpään luoman Reissukissa Katti Matikaisen kirjat ovat saaneet alkunsa piirustuksista, joita lapset lähettivät Pikku Kakkoseen. Tämän lisäksi se seikkailee Katinkontti-ohjelmassa, jota esitetään Pikku Kakkosessa. Myös Eija Timosen jännittävät sadut, jotka pohjaavat suomalaisen perinteeseen, on ensin kirjoitettu televisioon, jonka jälkeen niistä on tehty kirjoja. (Suojala 2010, 45.) Kirsi Raitaranta kirjoittaa artikkelissaan *Se on vain elokuvaa, miten ”pohjimmiltaan kaikki kerrotut tarinat ammentavat samasta satujen ja myyttien maailmasta ja rakenteesta, kertoen saman tarinarunگون variaatioita yhä uudelleen*". (Raitaranta 2011, 24).

Median kautta lapset voivat myös kokea ja harjoitella erilaisia tunteita. Sen tarjoamien elämyksien kautta lapsi saa tukea tunne-elämänsä kehitykseen, mutta myös viihdettä ja huvia. Perustunteita opitellessaan voi pienikin lapsi käyttää mediaa hyväkseen, samoin kuin he käyttävät hyväkseen esimerkiksi satuja ja piirroselokuvia eri kehitystehtäviä läpikäydessään. Vetovoimaisimpia ovat sellaiset ohjelmat, joilla on lapsen elämässä tai kehitysvaiheessa jokin merkitys. Aikuisen tehtävä on varmistaa, että tunne-elämykset jotka median kautta koetaan, pysyvät sopivina lapsen kehitystasolle. Aikuisen täytyy antaa lapselle mahdollisuus median sisältöjen käsittelyyn hänelle turvallisessa ympäristössä, jossa aikuinen on läsnä. (Salokoski 2007, 76.)

2. Satuhahmon syntyprosessi

Tässä luvussa kerron Neposen hahmon synnystä, lähtien Tuomi-Nikulan lapsuudesta ja siellä olleista vaikuttimista niin maailmojen ja hahmojen luomiseen kuin itse Neposeenkin. Tämän jälkeen käsittelen, miten tuottaja Maija Koivulan ja Tuomi-Nikulan välisen ajatustenvaihdon kautta Koivulalle syntyi idea pupuhahmosta, jonka Tuomi-Nikula suunnittelisi, ja miten tämä suunnitelma eteni. Peilaan tätä Dorothy Leonardin ja Walter Swapin kirjassaan *When sparks fly. Igniting creativity in groups* jakamiin luovan prosessin vaiheisiin, joita myös Eija Timonen on käyttänyt kirjassaan *Perinteestä mediavirtaan: Kansanperinteen muuntuminen arkistomuistiinpanoista lastenkulttuuriksi*, muokkaamalla ne sopivaksi yksilöllisille luoville prosesseille. Käyn läpi eri ihmisiä ja ammattiryhmiä, jotka tekevät Neposesta sen mitä se on, koska tämä satuhahmo esiintyy televisiossa, ja ohjelmia tehdään ryhmätyönä. Lopuksi esittelen vielä muutaman muun Tuomi-Nikulan tekemän hahmon lyhyesti, ja sen, miten luomisprosessi niiden kohdalla käynnistyi.

2.1 Lapsuuden merkitys

Lapselle suullisesti kerrotut ja ääneen luetut sadut opettavat tätä itse visualisoimaan erilaisia maailmoja ja olentoja, jolloin hän kuvittaa kertomuksen mielessään. Näin myös mielikuviansa pelottavuutta pystyy itse säätelemään. (Apo 2001, 26.) Maailmojen ja henkilöiden luominen oli jo Tuomi-Nikulan kotona vahvasti läsnä, sillä myös hänen isänsä kirjoitti fiktiivisiä tarinoita. Pienenä tyttönä hän usein istuikin isänsä työhuoneessa kuuntelemassa näitä tarinoita, ja hämmästeli miten isä oli voinut tehdä ne. Tärkeäksi vaikuttajaksi Tuomi-Nikula kokee myös isänsä äidin, ”*joka kertoi tarinoita omasta lapsuudestaan niin henkeä salpaavan jännittävästi*”, ettei pieni tyttö halunnut tuon hetken ja sen taian loppuvan koskaan. (Anu Tuomi-Nikulan sähköpostiviesti Anniina Knuutilalle 13.3.2018.) Olennaisessa osassa visualisoinnin tiellä oli myös Tuomi-Nikulan äiti, sillä ennen kuin hän osasi itse lukea, hänen äitinsä luki hänelle paljon. Päiväunille mentäessä äiti nukahtikin usein ennen kuin tarinoita rakastava lapsi. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Hilkka Ylönen toteaa kirjassaan *Loihditut linnut: Satujen merkitys lapselle* luovuuden perustan olevan erilaisten asioiden ”*käsittäminen ja käsitteleminen kuvitteellisella tasolla*”. Kuvitteellisuus kuuluu abstraktiin ajatteluun, joka kehittyy sadun ja olennaisesti myös leikin avulla. (Ylönen 2000, 28.) Tuomi-Nikulan ollessa viisivuotias, sai hän kummitädiltään tyttökaniin, jonka hän nimesi Jyriksi. Kani oli erityisen mieluisa, sillä Tuomi-Nikula ei ollut päiväkodissa, minkä takia hän vietti pitkät ajat päivisin kotona leikkien ja luoden maailmoja päässään. Tähtään hän sai kaveriksi Jyrin, josta tulikin rakas ja tärkeä ystävä. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Sadun ja leikin maailmat jäsentävätkin todellisuutta sekä jäljitellen sitä että antamalla mahdollisuuden luoda se uudelleen. (Ylönen 2000, 29).

Koska Tuomi-Nikula vietti kaniin kanssa paljon aikaa, pystyi hän kommunikoi-
maan sen kanssa ja tulkitsemaan kaniin elekieltä. Kommunikointi toisen lajin edustajan kanssa opetti ymmärtämään miten eläin viestii asioita, ja miten se näyttää mitä haluaa ja mitä ei. Kaniin myötä Tuomi-Nikulalle aukesi toiseuden maailma, jota hän kuvaa maailman näkemisenä monin eri silmin. Haastattelussa Tuomi-Nikula korosti tämän oleellisuutta niin mielikuvituksessa kuin satuhahmossakin, jotta pystyy ymmärtämään miten toinen voi mahdollisesti kokea maailman ja eläytyä siihen. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Inhimillisen toiminnan liikkeelle panevana voimana toimiikin luova mielikuvitus. Se on työkalu, jota tarvitaan joka päivä esimerkiksi työssä. Mielikuvitusta on kyky asioiden uudella tavalla yhdistelyyn, sekä uudesta näkökulmasta näkemiseen, joka mahdollistaa toisen asemaan asettumisen ja myötäelämisen. (Kurenniemi 1980, 115.) Tuomi-Nikulalle avain tähän oli Jyri.

Myöhemmin toiseuden maailmaan pääsemistä helpotti lukemaan oppiminen ja tämän myötä satujen ja tarinoiden lukeminen itse. Maailmojen luominen ja hahmojen kuvittelu on ollut siis Tuomi-Nikulan elämässä vahvasti läsnä lapsuudesta asti. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

2.2 Neposen syntymä

Luova prosessi on enemmänkin kehämäinen kuin lineaarinen, ja sen eri vaiheet ovat päällekkäisiä. Leonard ja Swap ovat jakaneet luovan prosessin viiteen vaiheeseen, joita Eija Timonen kuvaa valmistautumisvaiheeksi, tehtävän asetta-

miseksi, vaihtoehtojen esittelyksi, hautumisvaiheeksi ja ennen varsinaista kehitysvaihetta tapahtuvaksi vaihtoehtojen valinnaksi. (Leonard & Swap 1999, 9; Timonen 2005, 54.) Käyn näitä vaiheita läpi Neposen hahmon synnyttämisen kautta.

Vuonna 1997 Tuomi-Nikula aloitti juontajana Pikku Kakkosessa. Tuolloin ohjelman tuottajana toimi Maija Koivula, joka oli tärkeä ja läheinen työpari Tuomi-Nikulalle, joka suhtautui intohimoisesti ja innokkaasti työhönsä. Halu oppia ja saada tehdä oli kova. Työpäivät venyivät usein iltaan asti kun naiset keskustelivat mm. lastenkulttuuriin, Pikku Kakkoseen ja omaan tekemiseen liittyvistä asioista. He olivat myös reflektoineet omaa lapsuuttaan ja lapsen kokemusta keskusteluissaan, ja Tuomi-Nikula korostaakin haastattelussa miten tärkeää on muistaa oma itsensä lapsena. Hänelle itselleen keskeistä on, että voi kysyä pieneltä itseltään puhutteleeko esimerkiksi joku aihe häntä, ja onko se hänelle totta jos hän ajattelee itseään lapsena. Tuomi-Nikula on käyttänyt erilaisia metodeja lapsuutensa muisteluun, koska mitä kauemmas siitä ajautuu, sitä vaikeampaa muistikuvien hakeminen on. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Tätä kaikkea voidaan ajatella luovan prosessin valmistautumisvaiheena, jossa virittäydytään työskentelyä varten, ja hankitaan tavoitteen kannalta tarvittava perusosaaminen ja taustatiedot. (Leonard & Swap 1999, 10; Timonen 2005, 54.)

Tähän mennessä Tuomi-Nikula oli tehnyt pääasiassa Pikku Kakkosen juontoja, joissa hänellä jonain kertana oli ollut jääkarhukäsinukke mukana, johon Koivula kiinnitti huomionsa. Tuomi-Nikula oli kertonut Koivulalle hänen Jyri-kanistaan ja heidän uskomattomasta yhteydestään, ja nähtyään nukkekokeilun juonnoissa, Koivula ehdotti, että Tuomi-Nikulalle tilattaisiin nukcentekijä Anna-Liisa Tarvaiselta pääsiäistä varten pupuhahmo. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Koivula siis määritteli Tuomi-Nikulalle tehtävän, joka on luovassa prosessissa tehtävän asettamisvaihe. (Leonard & Swap 1999, 10-11; Timonen 2005, 54).

Tehtävän asettamisvaiheessa mukaan tulevat useat eri näkökulmat, joiden kautta asiaa tarkastellaan. Kun tehtävä on selkeästi määritelty, ongelman ratkaisu helpottuu. (Leonard & Swap 1999, 10-11; Timonen 2005, 54.) Tuolloin ei kuitenkaan vielä ollut tiedossa minkälainen juttu hahmosta tulee, mutta Tuomi-Nikula alkoi miettimään millainen se voisi olla, ja toi näin mukaan oman näkö-

kulmansa. Keskeisintä luovassa työssä on vaihtoehtojen esittelyvaihe, johon kuuluu vaihtoehtoisten ideoiden ja ratkaisujen tuottaminen. (Leonard & Swap 1999, 12; Timonen 2005, 54). Niinpä Tuomi-Nikula meni kirjastoon ja etsi kirjoista pupuhahmojen kuvia, ja poimi sieltä ne, joissa oli jotakin häntä miellyttävää. Tuomi-Nikulan mielikuva hahmosta pohjasi Jyriin, joka ison kokonsa vuoksi muistutti enemmän jänistä kuin pyöreää kääpiökaniä. Neuposessa yhdistyvätkin tavallaan Jyri ja se pieni tyttö, joka oli Jyrin kanssa. Kun kuvamateriaalia oli saatu kasaan, hän kirjoitti ajatuksensa hahmosta ylös. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Siirtymistä vaihtoehtojen tuottamisesta niiden valintaan kutsutaan luovassa prosessissa hautumisvaiheeksi. Tällöin ideat kypsyvät ja ongelman prosessointia tehdään niin tietoisesti kuin myös alitajuisestikin. Muissakin luovan prosessin vaiheissa voi olla eripituisia hautumisvaiheita. (Leonard & Swap 1999, 13; Timonen 2005, 54.)

Hautumisvaihetta seuraa vaihtoehtojen valintavaihe, jolloin valitaan käyttökelpoisimmat ideat. Valintoihin vaikuttavat tavoitteet, jotka projektille on asetettu, sekä muut kriteerit, joita voivat olla esimerkiksi käytettävissä olevat resurssit ja aika. (Leonard & Swap 1999, 13-14; Timonen 2005, 54.) Kun Tuomi-Nikula oli saanut materiaalia kasaan, hän teki nukentekijä Anna-Liisa Tarvaiselle kansion, joka sisälsi sekä kuvitusmateriaalia että hänen ajatuksiaan hahmosta, mm. sen iästä ja luonteesta. Kansiossa oli myös tietokirjoista etsittyä materiaalia, esimerkiksi kanin luurangosta. Tuomi-Nikula oli tietokirjojen avulla perehtynyt sekä kaniin että jänikseen ja näiden eroihin. Niinpä hän päätyi ajatukseen, että hahmossa on sekä jänistä että kaniä. Jotta hahmolla olisi joku lähtökohta, Tuomi-Nikula kirjoitti siitä syntytarinan itselleen. Tuolloin hahmon nimi oli vielä Oili, jolla oli kani äiti ja rusakko isä, joilla oli kiihkeä romanssi. Tästä seurauksena syntynyt erikoinen otus sai satumaailmasta ”siivet” ja puhekyvyn, jolloin se ei ole pelkkä kani tai jänis, vaan myös pieni tyttö ja satuolento. Tällöin sillä oli myös veli, jonka kautta Tuomi-Nikula sanoo hahmottaneensa itselleen sitä mitä Oili ei ole, koska veli oli täysin erilainen kuin se itse. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Tuomi-Nikula asetti siis Tarvaiselle tehtävän, ja kun nukke sitten oli valmis ja hän pääsi sen näkemään, ei Tuomi-Nikula uskaltanut lähestyä sitä omin päin, koska hänestä tuntui kuin se olisi ollut jokin muuta kuin esine. Tarvainen oli suodattanut hänen antamansa lähtöajatukset, ja luonut kädentaidoillaan ja nä-

kemyksellään hahmon, jossa tuntui olevan henki. Tuomi-Nikula oli määritellyt tehtävän Tarvaiselle selkeästi keräämänsä materiaalin avulla, jolloin hahmo oli onnistunut heti ensi näkemällä. Tuomi-Nikulalla oli edessään taas uusi valmistautumisvaihe, koska nukkenäyttelemisen ei ollut hänelle tuttua, vaikka hän teatteria olikin opiskellut. Nukettaminen televisiossa on myös hyvin erilaista kuin nukettaminen teatterissa, joten Tarvainen opetti sitä hänelle, ja näin hän sai siihen tarvittavan perusosaamisen ja taustatiedot. Tämän lisäksi hän opetti Tuomi-Nikulalle perusasioita nukesta, esimerkiksi että sitä ei saa laittaa käteen kukaan muu kuin Tuomi-Nikula itse, ettei nuken sielua raiskata. Sillä ei saa myöskään leikkiä kuin lelulla, koska se on nukken halveksimista. Nämä liittyvät edellä mainittuun toiseuteen siirtymiseen, ja koska nukke on Tuomi-Nikulan, hän tekee sen. Tämän jälkeen hahmon nimen kanssa tuli valinnanvaikeus, koska Tuomi-Nikulan etukäteen suunnittelemaat nimet, mm. Oili, eivät olleet tämä hahmo millään tavalla. Hän oli taas vaihtoehtojen valintavaiheessa. Nimen syntyä Tuomi-Nikula ei tarkemmin muista, mutta yhtäkkiä hän tajusi että se on Neponen. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Luova prosessi huipentuu idean kehittelyvaiheeseen, jolloin se työstetään lopulliseen muotoonsa. Tämä on usein vaiheista pisin ja työläin. (Timonen 2005, 54.) Kun hahmo oli tehty konkreettiseksi ja Tuomi-Nikula saanut siihen tarvittavan osaamisen, huipentui satuhahmon luominen kehittelyvaiheeseen. Aluksi kaikki teknisestä puolesta lähtien tuntui Tuomi-Nikulasta kauhean vaikealta. Hän kertookin miten ensimmäisissä hänen kirjoittamissaan jutuissa Neponen ei vielä puhunut paljoa, koska kaikki oli sillekin uutta, haurasta ja haavoittuvaa. Pienten askelien kautta katsottiin miten hahmo ottaa paikkansa ja nähdään kuka hän on. Tähän vaikuttivat myös vaikeudet hahmon äänen kanssa, koska Tuomi-Nikula juonsi aluksi niin, että Neponen oli hänen kädessään ja molemmat näkyivät ruudussa, jolloin puhuminen tavallaan sen suulla oli vaikeaa. Tässäkään tapauksessa Tuomi-Nikula ei voinut ääntä etsiessään alkaa pelleilemään, koska se olisi tuntunut hänestä väärältä, vaikka joskus pelleilemisen ja hassuttelun kautta voi löytääkin tien. Loppujen lopuksi Neponen ääni tuli joissain harjoituksissa pakon edessä vähän kuin itsestään. Aluksi Neponen oli siis vähäsanainen, ujo ja varovasti läsnä. Tuomi-Nikula peilaakin tätä omiin kokemuksiinsa ensimmäisistä omista juonnoistaan, mutta ajan myötä hahmo on rohkaistunut paljon. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

2.3 Monen ihmisen summa

Neposen mahdollistajana toimi Maija Koivula, joka toimi tuolloin Pikku Kakko-
sen tuottajana. Lähtölaukaisuna toimi päätös nuken tekemisestä ja sen rahoit-
tamisesta. Tämän taustalla taas vaikutti Koivulan ja Tuomi-Nikulan välinen yh-
teys sekä yhdessä käydyt keskustelut, mutta myös se, mitä Koivula näki Tuomi-
Nikulassa. Keskiössä hahmon synnyn kannalta on tietenkin myös Anna-Liisa
Tarvainen, joka loi fyysisen nuken. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Ohjelmia tehtäessä Neposen juontajapari Jyrki on hyvin keskeinen, koska käsi-
nukke hahmona on aika rajoittunut sen ilmeettömyyden vuoksi, vaikka Nepose-
lla liikkuvatkin nenä ja suu. Mitä enemmän Tuomi-Nikula on harjaantunut nuket-
tamisessa, sitä enemmän hän pystyy tekemään Neposelle ilmeitä, mutta Jyrki
kuitenkin tavallaan toimii sen peilaajana. Hän on fyysinen toimija, jonka kasvoil-
la näkyvät ilmeet. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Tuomi-Nikula on käytännössä käsikirjoittanut kaikki juonnot ja ohjelmat, joissa
Neponen esiintyy. Hän kertoo, miten Neposen ja Jyrkin aloittaessa juonnot
yhdessä, he kiistelivät Jyrkin kanssa milloin mistäkin, ja Tuomi-Nikula hakkasi
Jyrkin päähän mikä Neponen on. Hän kokeekin, että tästä syystä niiden suhde
on niin luonteva, ja Jyrkikin on sanonut Neposen olleen hänen ensimmäinen
lapsensa. Alkuun käytiin siis hyvin perinpohjaisesti läpi mistä on kyse, ja mikä
niiden suhde on. Niinpä Jyrki on myös välillä kirjoittanut juontokäsikirjoituksia,
mutta Tuomi-Nikulalla on kuitenkin aina veto-oikeus, jotta hän voi muuttaa käsi-
kirjoitukset Neposelle sopivaksi. Näin hahmo pysyy kasassa. (Tuomi-Nikula
29.11.2017.)

Neposen alkuvuosina sitä ohjasi monesti Olli Löytönen, joka oli ohjannut myös
mm. Karvakuonoja, joten hänellä oli tietoa miten nuken saa elävämmäksi. Ne-
ponen on saatu esimerkiksi juomaan mehua vetämällä pitkä ohut letku koko
nuken läpi, ja Tuomi-Nikula on imenyt letkua toisesta päästä. Tuomi-Nikula ker-
tookin miten tällaisista ideoista itse tekijäkin virkistyy, koska hahmoon saadaan
enemmän elämää ja liikettä. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Ohjelmissa myös valaistus on tärkeässä osassa. Tuomi-Nikula kertookin miten ennen teräväpiirtoaikaa kuva antoi käsin tehdyille nukeille enemmän anteeksi, kun saumat ja liimajäljet eivät näkyneet niin hyvin. Valaisu onkin merkittävässä asemassa sen suhteen miltä kuva näyttää ja millainen tunnelma on. Siihen miten asioita kuvataan vaikuttaa taas kuvaaja. Nukella on omat lainalaisuutensa, ja kuvaajan täytyy pitää huoli ettei Tuomi-Nikulaa näy kuvassa. Yleensä hän itse katsoo kuvauksissa monitorikuvaa sylistään, koska ilman sitä nukke on sokea. Kuvaajalla on siis todella iso merkitys siihen, että lopputulos on mahdollisimman hyvä. Näiden lisäksi musiikki ja äänimaailma vaikuttavat lopulliseen tunnelmaan. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Tuomi-Nikula tähdentääkin, että ohjelmien tekeminen on ryhmätyötä. Niitä tehdessään oppii, että ensin itsellä saattaa olla mielikuva josta innostuu hirveästi ja lähtee tekemään töitä sitä kohti. Kun mukaan tulevat kaikki ammattiryhmät, realiteetit, aikataulut ja muut jutut, voidaan päästä hyvin lähelle sitä mielikuvaa. Joskus taas voidaan olla hyvin kaukana siitä, ja joskus se on jopa parempi mitä alkuaan oli ajatellut. Kun suhtautuu tekemiseensä palavasti ja intohimoisesti, voi se taipua perfektionismin puolelle, koska kaikki on niin merkittävää itselle. Tästä johtuen ei aina päästä siihen mitä on ajatellut lopputuloksen olevan, mutta iän myötä Tuomi-Nikulakin on oppinut olemaan itselleen armollinen. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

2.4 Muita hahmoja

Tuomi-Nikulan tekemiä muita hahmoja ovat mm. Nalle ja Jepu Neulanen. Nalle syntyi vuonna 2013, kun tehtiin Musarullaa!-lastenkonsertit, joita oli eri sisällöillä kokonaisuudessaan kymmenen. Jokaisessa konsertissa tuli olla joku sama hahmo, ja Tuomi-Nikula alkoi pohtimaan, mikä entuudestaan tuntematon hahmo voidaan tuoda tällaiseen konserttiin. Tällaisessa kontekstissa pieni käsinukke ei olisi mitenkään mahdollinen, joten hahmon pitäisi olla iso, fyysinen ja selkeä, jotta se näkyy takariville asti. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Kun Tuomi-Nikula mietti konserttia kokonaisuudessaan, loogisimmalta tuntui napata hahmo Pikku Kakkosen tunnuksesta, koska sitä ei tarvitse selittää, sillä kaikki tuntevat sen, ja lapsilla on mielikuva siinä olevista hahmoista. Tunnuksen

on suunnitellut vuonna 1983 Camilla Mickwitz, ja se on säilynyt näihin päiviin asti samanlaisena. (Pentikäinen & Ruhala 2007, 96). Tunnuksen hahmoista konserttiin valikoitui siis Nalle, jolle ei tarvinnut kertoa taustatarinaa, koska se on tunnuksesta tuttu. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Pukusuunnitelman tekeminen jäi myös Tuomi-Nikulan tehtäväksi, vaikka hänellä ei ollut siitä lainkaan kokemusta. Loppujen lopuksi Tuomi-Nikula piirsi hahmon, ja ompelija mietti pukuun saumat ja miten se rakennetaan. Kankaan materiaalia testattiin kameran edessä, jotta nähtiin miltä se näyttää valoissa. Tämän jälkeen Tuomi-Nikula alkoi pohtimaan, kuka voisi näytellä Nallea. Hänellä oli mielessään vanha opiskelukaveri Karoliina Vanne, joka Nalleksi sitten alkoikin. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Tuomi-Nikulalle oli todella helpottavaa, ettei Nallelle tarvinnut kirjoittaa taustatarinaa, koska se on eläväksi muuttunut piirretty ja tulee siihen hetkeen. Hahmoa testattiin Pikku Kakkosen aamuissa, joihin Tuomi-Nikula kirjoitti sille pieniä juttuja, joissa se miimisesti esitti eri asioita ja arvuutteli niitä lapselta. Nämä avasivat Tuomi-Nikulalle ja Vanteelle sen, millainen Nalle on. Tämä hahmo ei esimerkiksi koskaan suutu oikeasti eikä ole murheen murtama, koska ei lapsen nallekaan ole koskaan kiukkuinen tai murheellinen. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Konsertin jälkeen Nalle alkoi elämään omaa elämäänsä Eppu Nuotion kirjoittamassa Nalle-sarjassa, jonka käsikirjoitukset olivat olleet odottamassa vuosikausia pöytälaatikossa. Nallen hahmo syntyi siis tarpeesta saada Musarullaa-konserttiin keskushahmo. Tuomi-Nikula kertoo, miten lapset ottivat sen heti omakseen, varsinkin ihan pienet lapset, jotka eivät vielä puheen päälle paljoakaan ymmärrä, vaan heitä kiinnostaa enemmänkin nallen fyysisyys ja toiminnallisuus. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Jepu Neulasessa taas lähtökohtana oli, että näyttelijä Anna Pitkämäestä tehdään orava. Nämä olivat myös ainoat reunaehdot, joten Tuomi-Nikula alkoi miettimään toimivaa maailmaa tähän ympärille. Hän päätyi puiston takamaailmaan, josta voi tirkistellä ihmisten elämää tai törmätä ihmisten esineisiin, jotka tietenkin eläimille ovat täysin käsittämättömiä. Tämä vertautuu tavallaan lapseen, joka katsoo aikuisten toimia eikä tajua niistä mitään. Lapsen katse koh-

distuu aikuismaailmaan ja siihen, miten nämä eläinlapset käsittelevät asian. Tuomi-Nikula loi sarjaan näkökulman, eli mitä siinä esiintyvät hahmot ovat ja kuvaukset niistä, sekä missä ne asuvat ja mikä se maailma on, mutta sarjaan haettiin käsikirjoittajaa. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Ensimmäiseen sarjaan Jepun kaveriksi tulivat Pylli-siili ja cityrusakko Jöns. Nämä kolme erilaista hahmoa tuovat sarjaan myös kolme erilaista näkökulmaa. Ensimmäisessä sarjassa oli Tuomi-Nikulan mukaan omat hankaluutensa, ja sarjasta tehdäänkin vuonna 2018 lisää jaksoja, joihin rakennetaan esimerkiksi uudenlainen lavaste ja maailma. Sarjaan on hänen mielestään hauska palata, koska pienillä korjauksilla se saadaan päivitettyä tähän päivään. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

3. Televisio-ohjelmat

Tässä luvussa käsittelen Pikku Kakkosta ohjelmana, sekä sarjoja Neposen seikkailut ja Lasten Suomi. Koska molempia sarjoja on esitetty Pikku Kakkosen sisällä, käyn läpi ohjelman kantavia ajatuksia, mitä se lapsille välittää ja millä tavoin, ja mitkä asiat on jätetty ohjelmasta kokonaan pois. Pikku Kakkosessa hyvin keskeistä on juontaminen, joten kerron myös siitä ja sen tärkeydestä ohjelmassa, sekä eri aikakausille tyypillisistä piirteistä.

Sekä Neposen seikkailuista että Lasten Suomesta olen valinnut molemmista viisi jaksoa lähilukuun, jota esittelin johdannossa. Sarjat olen jakanut omiin kappaleisiinsa, joiden alussa kerron sarjan ominaisuuksista ja hahmoista. Tämän jälkeen olen kirjoittanut valitsemani jaksot lähiluvun avulla auki omiksi kappaleikseen keskittyen niiden juoneen, ja näiden lopussa on pohdintaani jaksosta, ja mitä se mielestäni toi esiin. Lopuksi sekä Neposen seikkailuissa että Lasten Suomessa on omat yhteenvetonsa, joissa molemmissa tuon esille mm. Tuomi-Nikulan omia ajatuksia sarjoista. Lopuksi käsittelen näiden sarjojen eroja, mm. sitä, miten hahmojen kanssa tehty sarja eroaa ihmisen kanssa tehdystä sarjasta.

3.1 Pikku Kakkonen

Pikku Kakkonen on lastenohjelmana kotoisa ja helposti lähestyttävä. Se tuntee lapsen arjen ja puhuttelee lapsen maailma. Ohjelman johtoajatus onkin, että lapsi on tärkein. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Pikku Kakkosen tuottajana toiminut Maija Koivula painottaakin Leena Pentikäisen ja Anu Ruhalan tekemässä haastattelussa, miten Pikku Kakkosen tavoite on lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen. Ohjelma välittää lapselle tärkeitä arvoja liittyen toisista välittämiseen ja huomioonottamiseen, tasa-arvoon, empatiaan, ystävällisyyteen ja kohteliaisuuteen. Näitä tarjotaan lapselle fiktion ja faktan, viihteen, draaman, musiikin, urheilun, kilpailujen jne. kautta. (Pentikäinen & Ruhala 2007, 96-97.)

Katsomuksellista uskontoa ei ohjelmassa opeteta, ja viihteellinen väkivalta on täysin poissuljettu ohjelmista. Tällaiset asiat rajataan pois, koska ne eivät kuulu lapsen maailmaan, eikä Pikku Kakkosessa oteta niihin kantaa. Tämä vaikuttaa

tietenkin ohjelmien sisältöihin, mutta Tuomi-Nikula ei koe, että Neponen kohdalla olisi jäänyt jotain toteuttamatta näiden sääntöjen takia. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Kun Tuomi-Nikula aloitti vuonna 1997, tuli Pikku Kakkosta tuolloin puolia tuntia per päivä maanantaista torstaihin. Nykyään ohjelmaa tulee tunti joka arki-ilta, ja tämän lisäksi arki- ja viikonloppuaamuissa. Lähetysmäärien kasvaessa myös ohjelmaa tulee paljon enemmän, ja koska väki ei ole moninkertaistunut samassa suhteessa ohjelmamäärän kanssa, on valtaosa ohjelmista kansainvälistä hankintaa. Tällöin omatuottoiset jutut ovat suuressa arvossa, esimerkiksi juontamisen muodossa, kun tuttu ihminen ottaa katsekontaktin lapseen ja tervehtii, vaikka tämä tapahtuukin ruudun läpi. Tuomi-Nikulasta suuri osa Pikku Kakkosen olemusta onkin inhimillinen lämpö ja tutut ihmiset tai hahmot, jotka ottavat katselijan vastaan. Hänestä ohjelmassa ylivertaista on sen tavoitettavuus. Omalla jutullaan voi tavoittaa valtavan prosenttiosuuden kohdeyleisöstä eli lapsista, joille voi päivittäin sanoa suoraan juontajan suulla jotain merkittävää. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Juontaja onkin hyvin tärkeässä roolissa Pikku Kakkosessa. He ovat vähän kuin lapsen kavereita, jotka katselevat hänen kanssaan ohjelmia. Juontaja kohtelee lapsia arvostavalla tavalla, ja ohjaa heidät ohjelmien pariin. Hän ennakoii tunteita joita ohjelmassa esiintyy, ja antaa katsojalle vihjeen näkökulmasta, josta ohjelmaa katsotaan. Ohjelman jälkeen juontaja kommentoi sitä. (Pentikäinen & Ruhala 2007, 98; Suoninen 2007, 496.) Pysyvyyttä ohjelmassa edustavatkin juontajat, mutta myös fiktiiviset hahmot. Aikoinaan Ransu-koira oli tällainen fiktiivinen hahmo, nykyään sellainen voisi olla esimerkiksi Neponen. Pienistä lapsista hahmot ovat hyvin todellisia, johon perustuukin niiden viehätys ainakin osittain. (Timonen 2005, 84.)

Lapsilla on myös mahdollisuus päästä ohjelmiin mukaan. Koivulasta onkin tärkeää, että lapsella on mahdollisuus osallistua ja tehdä itse. Tällöin hän on koki-ajan lisäksi myös tekijä, ja lasta kiinnostaa nähdä televisiossa muita lapsia. Tällaisissa ohjelmissa korostuu mm. lasten oma ajattelu ja oivallukset. (Pentikäinen & Ruhala 2007, 97.) Tuomi-Nikulan mukaan Pikku Kakkosen dilemma on kuitenkin aina ollut se, että ohjelmaa tehdään, mutta ei kuitenkaan haluta, että lap-

set vain istuvat katsomassa sitä. Sisältöjen tarkoitus onkin antaa lapselle impulsseja kohti maailmaa, sekä virikkeitä omiin leikkeihin. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Ohjelmistossa on nähtävissä eri aikakausille tyypilliset kasvatukselliset ja kerronnalliset kehityspiirteet. 1970-luvulla lastenohjelmat olivat verkkaisempia kerronnaltaan, jolloin kuvallinen viestintä taas oli hitaampaa. Tällöin puheella olikin suurempi merkitys, ja ohjelmat opastivat ja neuvoivat lasta aikuisten maailmaan. Tuolloin satuja siloteltiin, mutta vuosituhannen vaihteessa tilanne oli toinen. (Timonen 2005, 85.) Koivulan mielestä tärkeitä rakennusaineita lapsen kasvulle ovat nimenomaan sadut ja tarinat, joissa on mukana jännitystä ja vaaran mahdollisuus. Sadun kautta lapsi voi käsitellä vaikeitakin asioita, sekä taistelua hyvän ja pahan välillä, mutta lopussa pahan on saatava palkkansa, ja sadun päätyttävä onnellisesti. (Pentikäinen & Ruhala 2007, 97.) Juontojen perustyyli on aina ollut melko samanlainen. Eri aikakaudet ovat näkyneet oikeastaan vain tavassa puhua, puheen nopeudessa sekä liikkeissä ja eleissä. (Suoninen 2007, 496.) Pikku Kakkonen onkin Koivulan mukaan vaihtoehto nopeatempoisemmalle lastenohjelmatuotannolle, jossa kerrontaa vauhdittavat runsaat efektit ja väkivalta. Ohjelmia tehdään nojaten Pikku Kakkosen omaan arvomaailmaan, huomioiden kuitenkin nyky maailma ja sen tuoma kehitys, joka haastaa jatkuvaan tuotekehitykseen. (Pentikäinen & Ruhala 2007, 97.)

Pikku Kakkonen on jo sen nykyisten tekijöiden lapsuudessa ollut lastenohjelman suosittu, joka tekee siitä hyvin erityisen. (Timonen 2005, 83). Tuomi-Nikula on itse ollut ensimmäistä sukupolvea, joka on katsonut ohjelmaa, hän oli sen alkaessa kaksivuotias. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

3.2 Neposen seikkailut

Neposen seikkailuissa on kyseessä täysin hahmojen maailma, jossa ei ole ihmisiä. Sarjan ympäristö on luotu ja se on kirjoitettu saduksi, jossa on välillä myös kertojan ääni mukana. Sarjaan päätettiin Neposen lisäksi ottaa mukaan pari muuta hahmoa, koska kolme on Tuomi-Nikulan mukaan aina toimiva määrä. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Tämä kolmikko päättyy samalle seudulle eri syistä ja heistä tulee ystäviä. Tuomi-Nikula kertoo, miten kaikki hahmot ovat lähtökohtaisesti poikasia, mutta kuitenkin sen verran isoja, että esimerkiksi majava PikkuPikku on jo lähtenyt kotoa, ja asuu ensimmäistä kertaa omillaan. Se on silti vielä pieni, koska eläimet muuttavat varsin pieninä pois kotoa. Toinen ryhmän jäsen on rääväsuinen esipuber-teettinen kaveri Lari Fjalarinpoika Varis. Joukkoon liittyy myös Neponen, joka on menossa viettämään hauskaa elämää äitinsä luokse, ja tämä toimii sen johtajatuksena. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Yhdysvaltalaisen lapsipsykologi Bruno Bettelheimin mukaan lapsen mielessä luku kolme viittaa lapseen itseensä suhteessa vanhempiin. Sadun kuulijan on helppo samaistua tähän, koska lapsi on vanhemmista laskettuna kolmas riippumatta siitä onko hänellä sisaruksia. Numero kolme onkin ollut mystinen ja usein pyhä luku jo ennen kristinopin Pyhää kolminaisuutta. (Bettelheim 1998, 132, 263.) Sarjassa Neponen on selkeästi joukon nuorin, majava taas vanhin. Tällöin lapsen on helppo samaistua Neponeseen ja sen ongelmiin, vaikka tarpeidensa mukaan hän voi valita samaistumisen kohteekseen myös majavan tai variksen.

Kolmikkoa hitsaa yhteen Kammo Kuippana, jonka Tuomi-Nikula on luonut yhdistämällä kaksi eri hahmoa Christfried Gananderin tekemästä suomalaisen mytologian sanakirjasta *Mythologia Fennicasta*. Nämä myyttiset hahmot yhdessä muodostavatkin hirvittävän kauhistuksen, joka on kolmikolle suuri pelon aihe. Hahmoille voi tulla uhkaava tunne esimerkiksi oudoista äänistä, joille kuitenkin löytyy luonnollinen selitys, eikä kyseessä olekaan Kammo. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Kun Tuomi-Nikula alkaa luomaan uutta eläinhahmoa, hän tekee paljon taustatutkimusta siihen liittyen, sillä ilman tietoa hän tuntisi olevansa tyhjän päällä. Vaikka kyseessä onkin tavallaan leluversio, eikä se suinkaan ole yks yhteen elävän olennon kanssa, sen pohja perustuu tuohon elävään olentoon, jolloin se tulee hänen mielestään tuntea. Hän korostaa myös, että on tärkeää pohtia, miten olentojen maailmat voisivat kohdata. Tutkiminen on hänelle itselleenkin kiinnostavaa, koska tällöin hahmo ei tyhjene heti. Niinpä Tuomi-Nikula on kirjoittanut myös PikkuPikulle ja Larille Neponen tapaan taustatarinaa, jossa avataan myös niiden luonteenpiirteitä. Hän on etsinyt tietoa majavista ja variksista liittyen mm. niiden ruumiinrakenteeseen, turkkiin ja sulkiin, asumukseen, ravintoon,

elintapoihin, perhe-elämään ja vuoden kulkuun, ja molemmista eläimistä on kerätty kuvia nukentekijä Anna-Liisa Tarvaiselle. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

3.2.1 Yksinäisyydestä yhdessäoloon

Ensimmäisessä jaksossa nimeltään *Kohtaaminen*, Neponen saapuu Maahan Jolla Ei Ole Nimeä, jossa majavanpoikanen PikkuPikku kaataa puita, ja Neponen pelästyy kaatuvan puun ääntä, mutta jatkaa matkaansa. Toinen tulija on Lari Varis, joka lentää matkalaukku nokassaan. PikkuPikun nakertama puu kaatuu suoraan hänen edestään, mikä aiheuttaa variksessa ihmetystä. Näin hän päätyy juttusille majavan kanssa, joka kertoo kaatavansa puita padon pitimiksi, johon Lari taas toteaa, että puiden on pysyttävä pystyssä, jotta linnuilla on asuinpaikka. Keskustelun lomassa käy ilmi, että alueella ei ole muita variksia, johon Lari on hyvin tyytyväinen. Hän koittaa lahjoa PikkuPikkua katinkullalla jättämään hänelle muutaman puun pystyyn, johon majava vastaa, että hänelle riittää jos Lari jättää hänet rauhaan, joka tietenkin varikselle sopii ja se jatkaa matkaansa. (Neponen seikkailut 15.8.2017.)

Neponen lähestyy uudestaan PikkuPikkua, joka toivoo ettei se huomaisi häntä. Neponen laulaa hoilottaa nauravansa susille ja möröille, koska se uskoo, että mitä kovempaa se laulaa, sitä vähemmän ne uskaltavat käydä hänen kimpuunsa. Uusi kaatuva puu kuitenkin säilyttää sen pahanpäiväisesti, ja Neponen toivoo, ettei näkymätön uhka syö häntä. Majavan paljastuttua äänen aiheuttajaksi, pääsee Neponen vuorostaan sen kanssa puheisiin, ja vääntää sen nimen hauskasti *mavajaksi*. Pupu kertoo olevansa matkalla äitinsä luokse hauskaa elämää viettämään, ja kysyy majavalta polkua Pupulaaksoon. Kun tämä ei sitä tiedä, Neponen ehdottaa että he kysyisivät majavan äidiltä. PikkuPikku kertoo asuvansa yksin, koska koki kotona olleensa vain tiellä. Neponen kummastelee, etteikö majavaa pelota susimöröt ja Kammo Kuippana, johon majava vastaa, ettei ole koskaan niin kaukana etteikö ehtisi piiloon. (Neponen seikkailut 15.8.2017.)

Kaksikko kävelee padolle, jota Neponen luulee sillaksi, jonka PikkuPikku korjaa vähätellen omatekoiseksi padoksi, josta Neponen innostuu sanomalla sitä *omateko pattoksi*. PikkuPikku esittelee Neposelle toisella puolella asuvan kaiun, jo-

ka pitää häiritsijät loitolla. Kaksikko huutelee ja kaiku vastaa. PikkuPikku varoittaa Neponsta puron toisella puolella olevasta Pahakalliosta. Neponen kiittää, ja kertoo miten iloiseksi tapaaminen teki hänet. Se antaa suukon PikkuPikulle ja jatkaa matkaansa. Yleensä omassa rauhassaan viihtyvä majava huomaakin nyt pitävänsä seurasta. (Neponen seikkailut 15.8.2017.)

Pimeän tullen Neponen kulkee huomaamattaan Pahakalliolle, ja on eksyksissä ja peloissaan, jolloin se kaipaa äitiään. PikkuPikku on kotonaan Majavalassa lukemassa majavain luonto-oppia, jossa kerrotaan jänöjen poikasten huonosta suuntavaistosta, josta johtuen ne eksyvät helposti, kun se kuulee Neponen huudon. Ulos tullessaan se ei näe kalliolla roikkuvaa Neponsta, mutta alkaa pohtimaan mistä hakea apua, kun hänellä ei ole kavereita, eikä hän oikeastaan tunne ketään. Sitten se keksii pyytää apua Larilta. PikkuPikun huudella varista, Lari lennähtää pesästään pelästyen, että metsään on saapunut muita variksia. PikkuPikku ojentaa Larille lyhdyn ja pyytää sitä hakemaan Neponen kalliolta, ja varis tarttuu toimeen. Se ottaa Neponen käpälän nokkaansa ja koittaa lennättää sen alas, mutta sen voimat loppuvatkin kesken. PikkuPikku rientää apuun kaatamalla puun, jota pitkin Neponen pääsee kiipeämään alas. (Neponen seikkailut 15.8.2017.)

Kun dramaattinen tilanne on ohi, kolmikko esittäytyy toisilleen, ja yksinäiset pelot vaihtuvat helpottavaan yhdessäoloon. Eläinten istuessa nuotion äärellä, Lari kertoo, miten ei olisi uskonut majavan puunkaadosta olevan jotakin hyötyä. Tähän PikkuPikku vastaa, ettei olisi uskonut pyytävänsä Larilta apua, ja Neponen taas toteaa, ettei uskonut päätyvänsä Larin ja PikkuPikun luokse. Majava toteaa, että onneksi Neponen ei ehtinyt kauas, mutta jättää syyn kainostellen kertomatta. Neponen ja Lari kuitenkin tivaavat syytä PikkuPikulta, koska jos jutun aloittaa, on se pakko kertoa loppuun. Majava ymmärtää, että Neponen haluaa etsiä äitinsä, mutta hänestä olisi hauskaa jos Neponen jäisi, ainakin siksi ajaksi että polku löytyy. Neponen innostuu ajatuksesta, ja päättää jäädä Larin ja PikkuPikun kaveriksi. (Neponen seikkailut 15.8.2017.)

Jaksossa käsitellään erilaisia faktoja, esimerkiksi miten majava kaataa puita padon pitimiksi, kun taas varikset käyttävät niitä pesäpaikkoina. PikkuPikku sanoo haluavansa olla rauhassa kun on kohdannut Larin, ja toivoo tätä vielä en-

nen Neposenkin kohtaamista. Neposen kanssa vietetyn ajan jälkeen hän onkin toista mieltä. Lopuksi ennen yksinäisyyttä rakastanut PikkuPikku olikin kaikista iloisin Neposen paluusta, ja toivoi sen jäävän. Se ei myöskään uskonut pyytävänsä Larilta apua, mutta huomaakin, että ystävä voi löytyä yllättävistä tilanteista.

Tuomi-Nikula kertoo haastattelussa, että mitä kovempaa Neponen hoilottaa, sitä enemmän sitä pelottaa, sillä se tekee itsestään äänellään isompaa, koska se on kooltaan niin pieni. (Tuomi-Nikula 29.11.2017). Tämä ominaisuus tulee ilmi heti jakson alussa, ja se myös toistelee sanoja lapsenomaisesti. Neposen johtoajatus, eli äidin luo meneminen tuodaan esille heti ensimmäisessä jaksossa, ja siinä käy myös ilmi, että PikkuPikku ei asu äitinsä kanssa. Mahdollinen ongelma, josta on selviydyttävä, esitellään yleensä kertomuksen alkupuolella. Tällainen voi olla esimerkiksi mahdottomalta tuntuva tehtävä, johon voi saada apua muilta, mutta joskus on myös selviydyttävä yksin. (Ylönen 20000, 12.) Neposen ongelma sarjassa onkin äidin löytäminen, mutta tämän lisäksi jokaisessa jaksossa ovat omat ongelmansa.

PikkuPikku on luonteeltaan melko peloton, vaatimaton ja sillä on paha tapa vähätellä omia taitojaan. Sen lukuhetki ennen Neposen pelastusoperaatiota tuo esille mahdollista faktaa taustaksi Neposen eksymiselle. Tapahtuma luo jaksoon jännittävän tilanteen, jossa Neponen kaippaa äitiään. Tilanne huipentuu avun hakemiseen ja Neposen **pelastamiseen**. Jakso päättyy kolmen yksinäisen hahmon yhdessäoloon. Alussa pelkoa ja harmia aiheuttanut PikkuPikun puiden kaataminen toimikin loppujenlopuksi pelastuksena Neposelle.

3.2.2 Rikkautena hyvät ystävä

Jakson *Kivan kamala aarre* alussa Neponen makailee Majavalan pihassa lelujen äärellä. Kertoja kertoo, miten Lari on ollut ostoksilla kaupungissa, ja kyselee innoissaan Neposen ja PikkuPikun toiveita lisätavaroiden suhteen, joita kaksikolla ei kuitenkaan ole. Lari kehuskelee miten markkinoilla häntä jo odotetaan, onhan hän maailman rikkain varis, ja lentää tiehensä. Kertoja lisää, miten Larin äveriäisyys oli huomattu sekä hyvissä että pahoissa piireissä. Neponen on allapäin, koska Lari on jatkuvasti lelulenkoilla eikä leiki heidän kanssaan, esimer-

kiksi vakoilua. PikkuPikku taas haaveilee pannukakusta, ja harmittelee lelujen määrää, koska ne eivät mahdu mihinkään, eikä niillä saa aikaan vakoiluleikkiä. (Neposen seikkailut 26.9.2017.)

Lari palaa mukanaan erinäistä tavaraa, ja tiedustelee taas, voisiko hän tuoda vielä jotain muuta. PikkuPikku kieltäytyy tiukasti, ja Lari toteaaakin, että on syytä kokeilla tavaroita ensin, jotta voi päättää mitä puuttuu. Neponen tiuskaisee sille *"Kuule Lari, sinä puutut."*, ja PikkuPikku harmittelee Larille, miten he eivät enää leiki tai tee muutakaan järkevää. Lari on kummissaan, koska on antanut kaksikon toivoa mitä tahansa. Neponen toivookin tiukkaan sävyyn, ettei Lari enää häivy ostoksille ennen kuin on kunnolla leikitty. Tähän PikkuPikku lisää toiveen pannukakusta. Kolmikko aloittaa piiloleikin, josta Lari ei kylläkään innostu ja menee huonoon piiloon. Neponen laskee *"Viisi, neljätoista, yhdeksänsataatoista, monta, vielä enempi monta, tullaan!"*, ja huomaa Larin heti kysyen, etteikö se ollut ehtinyt piiloon. Lari näyttölee luulleensa sen olleen hyvä piilo ja hoputtaa PikkuPikun etsimistä, jotta päästään nopeasti tekemään pannukakku pois alta. Neposelle valkenee, ettei Lari edes ollut yrittänyt piiloutua, ja se suuttuu varikselle. Larista on lapsellista keksiä tyhjästä leikkejä, kun saatavilla on kaikki maailman lelut. Neponen kääntää sille dramaattisesti selkänsä, ja sanoo etsivänsä PikkuPikun, jotta he voivat tehdä pannukakun, kiinnostasi se Laria tai ei. (Neposen seikkailut 26.9.2017.)

Taivaalta kuuluva raakkuminen säikäyttää Neposen, ja Lari tunnistaa raakkujat kaupungin karmeiksi mustavariksiksi ja käskee piilottamaan lelut. Ne ovat huomanneet Larin varakkuuden ja selvittäneet sen asuinpaikan, joten kolmikko alkaa viskomaan leluja Majavalaan. PikkuPikku kuitenkin suosittelee jättämään romut, ja kolmikko pelastautuu Majavalaan lelujen sekaan. Lari luulee tilanteen jo olevan ohi, mutta PikkuPikku manaa, miten hänen puolestaan mustavarikset olisivat saaneet viedä kaikki lelut. Mustavarikset kuitenkin vielä huutelevat ulkopuolelta ja kolmikko värisee lelujen seassa. Lari kannustaa kavereitaan miettimään mitä tilanteessa voitaisiin tehdä. Neponen toivoo, että kaikki olisi niin kuin ennen leluja ja aarretta, jota mustavarikset vainoavat. (Neposen seikkailut 26.9.2017.)

Lari ehdottaa salaseura Juskun kokoamista, jonka vaarallisena tehtävänä on aarteen pelastaminen rosvojen kynsistä. Kolmikko päättää säikäyttää mustavarikset kaatuvalla lepällä, jonka luokse PikkuPikku pääsee huomaamattomasti sukeltamalla. Lari huutaa ämpäriin ja suosittelee rosvoja poistumaan ennen kuin lammen hirviö suuttuu, ja samaan aikaan kun puu kaatuu, Neponen ja Lari alkavat paukuttaa erilaisia metalleja saaden aikaiseksi kovan metelin. Mustavarikset pelästyvät ja lentävät tiehensä. (Neposen seikkailut 26.9.2017.)

Lari ja Neponen siirtyvät PikkuPikun kanssa ulos, jossa ne hurraavat onnistumisistaan. Lari toteaa ettei vaihtaisi kaksikkoa mihinkään, koska ilman heitä aarre olisi jo voroilla. PikkuPikku toteaa aarteesta tulleen ansa, mutta Lari ei sitä aio rosvoille antaa. Hän ehdottaa aarteen piilottamista yöllä, koska hänen puolestaan kaikki muu saa mennä, kunhan salaseura ja varikseton kotimetsä säilyy. Niinpä Lari hyvästelee rakkaan aarteensa ja suurimman unelmansa ystäviensä, mutta myös itsensä tähden. Majava sukeltaa arkun veden pohjaan, samaan paikkaan josta se löydettiin. (Neposen seikkailut 26.9.2017.)

Seuraavana päivänä Lari ylistää Majavalan pihalla aarteesta luopumisen helpoutta ja vapautta, jota ilman ei voisi elää. PikkuPikku kuitenkin toteaa lelurykelmän äärellä, etteivät he vielä ihan vapaita ole. Niinpä kolmikko päättää jakaa lelut lähiseudun pikkuväelle. Lari huutaa ruotsiksi ”*Vassoguu!*”, jonka perään Neponen toistaa ”*Olkaa hyvät!*”. Loppuun kertoja vielä lisää, miten sellainenkin, joka ei paljoa omista voi olla rikas. Ja miten antaminen voi olla paljon mukavampaa kuin saaminen. (Neposen seikkailut 26.9.2017.)

Jaksossa koetaan monenlaisia tunteita alakuloisuuden, harmituksen, suuttumisen ja pelon kautta kohti onnistumisen iloa. Päällimmäisenä tuodaan esille, miten rikkautta voi olla monenlaista, eikä se aina ole rahaa ja tavaraa, vaan rikkautta ovat myös hyvät ystävät. Toinen kantava ajatus on antamisen ilo.

Hahmojen luonteenpiirteet tulevat jaksossa hyvin esille. Lari on eniten materian perään, vaikka se ei tarkoita sillä mitään pahaa, vaan haluaa pitää ystävänsä tyytyväisinä. PikkuPikulle taas lelujen määrä on suurin ongelma, ja se kokee olevansa niiden kanssa ansassa. Neposelle surua aiheuttaa perinteisten leikkien puuttuminen, ja ne molemmat PikkuPikun kanssa kaipaavat ystäväänsä.

Jakso opettaa, miten ilman lelujakin voi leikkiä kivoja leikkejä, vain mielikuvitus on rajana.

Jännityksen tähän jaksoon tuovat mustavarikset, jotka ovat huomanneet Larin varakkuuden. Vaikka vaara on jo hyvin lähellä, koittavat ystävykset pelastaa Larille tärkeitä leluja yhdessä, mutta viisas PikkuPikku suosittelee loppujenlopuksi kaikkia pelastautumaan. Salaseura ratkaisee yhteistoimin ongelman, onhan puiden kaataminen ennenkin säikäyttänyt metsässä kulkijoita. Lari huomaa ystäviensä arvon, ja ymmärtää, että aarteesta on päästävä eroon, vaikka se tekeekin kipeää. Raha ei tuo onnea, vaan oikeat ystävät.

3.2.3 Pelkotiloja

Lari ja Neponen leikkivät jakson *Kammo Kuippana* alussa kahdestaan padolla. He laulavat Kammosta pilkkalaulua ja nauravat päälle. PikkuPikku seurailee kaksikkoa Majavalan pihasta, mutta Neposen pyytäessä sitä leikkimään, se kiellettyy tuollaisista leikeistä. Lari epäilee että PikkuPikkua pelottaa, mutta se vaan toteaa itsellään olevan parempaakin tekemistä. Neponenkin epäilee että majavaa pelottaa, mutta häntä Kammo ei omien puheidensa perusteella pelota, ja se jatkaa sille lällättämistä. Kaksikko keskusteleee miten rohkeasti he toimisivat, jos Kammo nyt tulisi. Lari päätyy rääkäisyyn ja nokkimiseen, Neponen taas takajalan polkemiseen, murisemiseen ja kampittamiseen. Kaksikon naureskellessa salama lyö, ja molemmat pelästyvät ja piiloutuvat padon taakse. Kaksikko myöntää säikähtäneensä, mutta he lupaavat pitää sen salaisuutena PikkuPikulta, ja lähtevät eri suuntiin. (Neposen seikkailut 24.10.2017.)

Neponen suuntaa Majavalaan, ja ulkoa kuuluu jyrinää jota se pelästyy. PikkuPikku ui padolle tarkastamaan tilanteen, ja palaa kertomaan Neposelle, että ulkona on jättimäinen nuotio. Neponen kurkistaa Majavalan luukusta ulos, ja ihailee tulta, mutta tajuaa sen lähestyvän Larin puuta. Se alkaa huutamaan Laria ja kuulee variksen avunhuudot, jolloin se päättää lähteä sammuttamaan paloa. Kun se lähtee, Lari saapuu toista kautta Majavalan pihaan ja huutaa Neposen perään. PikkuPikku ja Lari siirtyvät Majavalaan etsimään tarpeistoa, jotta ne voivat auttaa Neposta. (Neposen seikkailut 24.10.2017.)

Palavassa metsässä hortoileva Neponen pyytää Kammolta anteeksi, sillä hänen ja Larin tarkoitus ei ollut olla niin tuhmia, ja toivoo ettei se tee pojille pahaa. Majavalan pihalla PikkuPikku on rakentanut sammutusmenetelmän, jonka köyden virittämiseen se tarvitsee Larin apua. Köysi alkaa kuitenkin mustua, ja Lari epäilee että se on Kammon tekosia. PikkuPikku kuitenkin korjaa, että se johtuu tulesta ja savusta, jonka jälkeen köysi katkeaa. Lari päättää pelastaa Neposen vaikka pyrstön palamisen uhalla. PikkuPikku ehdottaa etenemistä puroa pitkin, mutta Larin mukaan siihen ei ole aikaa. Majava myös muistuttaa Laria, ettei se jaksaa nostaa Neposta, johon Lari toteaa, että nyt on pakko jaksaa. Lari sukeltaa puroon ja lentää kohti tulta märin siivin. (Neposen seikkailut 24.10.2017.)

Se löytää Neposen tuupertuneena mättäältä, joka Larin huomattessaan alkaa huutaa äitiä. Lari ottaa Neposen kypälän nokkaansa ja lennättää sen Majavalan pihaan, jossa PikkuPikku odottaa. Neponen antaa suukon molempien poskelle, josta pojat ovat hämillään. Ukkonen jyrähtää ja alkaa satamaan, jolloin kolmikko juoksee Majavalaan. Siellä PikkuPikku lukee majavain luonto-oppaasta ukkosesta, ja siitä miten se syntyy. Se pyytää kaksikkoa huomioimaan myös sen, että kirjassa sanotaan tulipalon syttyvän helposti salamasta. Näin PikkuPikku vahvistaa, ettei Kammolla ole osuutta asian kanssa, eikä myöskään heillä, vaan Suurmetsään iski salama. Neponen kuitenkin tuumii, ettei heidän olisi pitänyt lällättää, ja Lari epäilee, että salaman on voinut kutsua Kammo. Nyt kun tulipalo ei onnistunut, Neponen pelkää, että Kammo tulee hakemaan heitä ja kaksikko haluaa toisiaan. Lari harmittelee, että he olivat niin tuhmia, ja Neponen ehdottaa, etteivät he mene enää koskaan ulos, ettei Kammo löydä heitä. PikkuPikulle alkaa riittämään ja hän kysyy kaksikolta, milloin he muka ovat nähneet Kammon. Koska hän ei saa vastausta, lähtee hän ottamaan asiasta selvää. (Neposen seikkailut 24.10.2017.)

PikkuPikku menee padolle ja huutaa Kammo Kuippanaa, ja Neponen ja Lari kurkkivat henkeään pidätellen Majavalan luukusta. Majava jatkaa huutaen olevansa kyllästynyt pelkäämään Kammoa, ja rohkaisee sitä tulemaan esiin jos se on olemassa. Mitään ei kuitenkaan tapahdu. Neponen ja Lari ihastelevat PikkuPikun rohkeutta, johon se toteaa, että uskalsi toimia näin, koska hänellä on heidät. Kammo Kuippana on hänen mukaansa ajatusmörkö, ja ajatus ei tee pahaa kenellekään. Kertoja päättää tarinan kertaamalla, miten Neponen pelasti Larin,

ja Lari vuorostaan Neposen ja PikkuPikku taas koko kolmikon, eikä Larin puul-lekaan käynyt kuinkaan. Nuotiota ei kuitenkaan sytytetty tuona iltana. (Neposen seikkailut 24.10.2017.)

PikkuPikku vanhemman oloisena ei halua osallistua Larin ja Neposen pilkkalau-luun ja uhitteluun, joka oikeastaan vaan heijastaa sitä, kuinka paljon heitä oike-asti pelottaa Kammo. Tulipalo järjestyttää kolmikon elämää, ja Neposen pelastus-toimenpiteessä PikkuPikun rakentelijaluonne tulee esille. Hän tekee pelastusvä-lineen, jonka he saavat Larin kanssa yhteistyössä toimimaan. Loppujenlopuksi Lari kuitenkin pelastaa Neposen oman henkensä uhalla. Se ei ole ennen jaksan-ut nostaa Neposta, mutta kun oikein kovasti jotakin haluaa, se onnistuu, kuten tässäkin tilanteessa. Neposen äiti-ikävä ilmenee taas hädän hetkellä. Sadut kuvaavatkin lapsen ja ylipäättään ihmisten tavallisimpia pelkoja, ja siksi ne kos-kettavat lasta. (Ojanen 1980, 17). Pienen lapsen konkreettiset pelot liittyvät lä-hipiiriin kohdistuviin uhkiin. (Raitaranta 2011, 13). Tällaisia tavallisimpia pelkoja voivat olla esimerkiksi jaksossa esiintyneet mielikuvitusolento ja tulipalo. Lähipii-ristään Neponen on huolissaan toivoessaan, ettei Kammo tee pojille pahaa.

Myöhemmin Neposta ja Laria kaduttaa Kammolle lällättely ja tuhmuus, minkä PikkuPikku korjaa kuitenkin selittämällä, mistä asiat todellisuudessa johtuvat. Majavain luonto-opas jakaa taas faktatietoa, ja PikkuPikku fiksumpana koittaa vakuuttaa kaksikolle Kammon olevan mielikuvituksen tuote, ja ettei palo ollut niiden syy. Alun koviskaksikosta onkin tullut pelkureita. PikkuPikku uskaltaa toimia rohkeasti, koska hänellä on ystävät rinnallaan, ja hän haluaa antaa niille mielenrauhan. Sadussa hahmot oppivat sekä omista että toisten kokemuksista kerronnan edetessä, ja huomaavat, että yksin ei selviä. Apua siis tarvitaan ja saadaan, mutta itsekin sitä voi antaa. Näin hahmot oppivat luottamaan ystäviin-sä, mutta myös itseensä. (Ylönen 2000, 12.) Niinpä jaksossa loppujen lopuksi kaikki auttoivat toisiaan, ja siitä jää hyvin vahvasti mieleen kaveria ei jätetä-teema, mutta myös sanonta itku pitkästä ilosta, vaikka kaikki päättyikin hyvin.

3.2.4 Erilaisia tunteita

Ensimmäiset talven merkit alkavat näkymään Maassa Jolla Ei Ole Nimeä jak-sossa *Talven varalle*, ja Neponen ja Lari pyrkivät kylmissään Majavalaan, mutta

PikkuPikku ei avaa ovea. Neponen pohtii mitä nyt tehdään, ja Lari kehottaa totuttelemaan kylmyyteen, koska talvi kestää paljon pidempään kuin kesä. Neponen on kauhuissaan ja miettii, miten niin pitkään voi pysyä lämpimänä. Lari kummastelee etteikö Neponen tiedä vastausta, ja toteaa sen olevan vaikeuksissa. Varikset kun hakeutuvat kaupunkiin tai lämpimämmille maille. Neponen toteaa, että lentäminen ei häneltä onnistu, mutta Lari koittaa rauhoitella sitä, että kyllä he Neposelle talvehtimiskeinot keksivät. (Neposen seikkailut 31.10.2017.)

Viimeinkin PikkuPikku avaa luukun, ja kolmikko siirtyy Majavalaan uunin äärelle jota Lari lämmittää. PikkuPikku on valmistautunut talveen laskemalla veteen säilömänsä ruokavarastot, jonka kirjanpidon se laskee pöydälle. Tämän jälkeen Lari huomaa heittäneensä ne uuniin, koska luuli niitä sytykkeiksi. PikkuPikku harmittelee tilannetta, mutta Lari pyytää anteeksi ja lupaa piirtää uudet, jos vain saa tietää mitä niissä oli. PikkuPikku kieltää kaksikkoa siirtämästä mitään, ja käskee niiden olla häiritsemättä häntä ennen kuin saa taas kaikki kuntoon, ja poistuu paikalta. Lari on harmissaan tilanteesta ja Neposta taas harmittaa, etteivät he ehtineet kysyä PikkuPikulta neuvoa talvehtimisen varalle. Lari arvelee, että ehkä Neposenkin pitäisi kerätä talvivarastoja, mutta pupu miettii että mihin hän niitä kerää, ja toivoo että voisi kysyä neuvoa äidiltä. Lari lupaa lähteä vakoilemaan jäniksiä, jotta he saavat asiaan selvyuden. (Neposen seikkailut 31.10.2017.)

Kun Lari suorittaa vakoilutehtävänsä, Neponen kokeilee majavan tapaa kerätä ruokaa varastoon. Se kävelee metsässä, mutta ei tiedä yhtään mitä sen pitäisi kerätä, ja minne ne pitäisi viedä, jolloin siitä tuntuukin, ettei hommasta tule yhtään mitään. Lari palaa, ja kertoo jänisten nauraneen sen valepuvulle. Kun se oli kysynyt niiden talvenvietosta, jänöt olivat loikkineet tiehensä ja huutaneet, etteivät paljasta mitään, koska variksella olisi kuitenkin pahat mielessä. Neponen käskee Larin olla välittämättä, ja uskoo ettei hänen äitinsä olisi nauranut. (Neposen seikkailut 31.10.2017.)

Neponen alkaa suunnittelemaan muuttoa Etelään, jos hän vaan juoksisi lujaa, hän ehkä ehtisi karkuun ennen kuin kylmä saavuttaa sen, ja se alkaa juoksemaan edestakaisin hihittäen. Lari epäilee, että Neponen ei ehtisi pakkasta kar-

kuun jalan, joten täytyy olla muitakin vaihtoehtoja. Se ehdottaa, että salaseura Jusku ratkaisee asian. Neponen kiittää Laria, mutta on allapäin, koska ei ole varma miten asia ratkaistaan. Se kävelee hämärtyneessä metsässä ja laulaa:

Missä silloin nukutaan, kun lumi peittää alleen maan?

Mitä pupu syödä voi, kun kuollutta on ruoho oi?

Voiko kuolla pakkaseen, nälkään, pelkoon, pimeyteen?

Jäätyessä koko maan, tuleeko Kammo hakemaan?

(Neponen seikkailut 31.10.2017.)

Lari rientää padolle uhmaten PikkuPikun häiritsemiskieltoa, ja kutsuu sitä pinnalle. Majava toivoo asian olevan tärkeä, ettei se turhaan seonnut laskuissaan. Lari kertoo olevansa Neponen asialla, koska sillä ei ole talvisuunnitelmaa, ja jos ketut saavat tietää siitä, niin se on pulassa. PikkuPikku ehdottaa myös Juskun kokoamista. (Neponen seikkailut 31.10.2017.)

Illalla Majavalassa PikkuPikku lukee majavain luonto-oppia, jossa ei paljoakaan kerrota jänisten talvehtimisesta, koska se on opas majaville. Neponen toteaa harmistuneena, miten siinä olleesta tiedosta ei ollut apua, mutta Lari lohduttaa sitä, että ainakin siitä kävi ilmi, että jänikset eivät karhujen tapaan nuku, koska ne kuljeskelevat talvisin. PikkuPikku ehdottaa, että Neponen voi majoilla myös Majavalassa, jossa lämpöä ja ruokaa riittää. Neponen kiittää mutta kieltäytyy tarjouksesta, koska hän ei ole majavanpoikanen vaan pupujussi. PikkuPikku käskee Laria muistelemaan vakoiluaan, ja se sanookin, ettei isoilla jäniksillä ainakaan ollut muuttoaikeita. Se on myös helpottunut ettei Neponen ole niin kuin ne, johon PikkuPikku lisää Neponen olevan hyvin erilainen kuin isot puput, jolloin se varmasti elääkin eri tavalla kuin ne, eli miksi sen pitäisi viettää talvensa niiden tapaan. Lari ja PikkuPikku toteavat yhteen ääneen, että Neponen voi päättää itse miten talvehtii. Se on tästä hyvin innoissaan, ja sanoo haluavansa ikioman pesämajan, joka on pieni ja lämmin. Se haluaa myös leikkiä kaksikon kanssa joka päivä, myös talvella. Lari ehdottaa, että salaseura rakentaa Neponelle pesän, mutta se haluaa rakentaa sen itse ja kutsua muut sitten kylään. (Neponen seikkailut 31.10.2017.)

Kertoja kertoo, miten Neponen pesää kaivaessaan tajusi, miten mukavaa on tehdä niin kuin itsestä oikealta tuntuu, eikä niin kuin muut, vaikka osaisikin toimia muiden pupujen tapaan. Pesän rakennuksen ohella se katsoo taivaalle ja huhuilee äitiään. Se kertoo miten sillä on nyt oma koti, joten äidin on turha olla huolissaan jos Neposta ei näy. Samalla se pohtii pärjäköhän äiti, mutta toteaa että varmasti, koska kyseessä on hänen äitinsä. Sitten se huutelee pojat kyllään. Lari tuo nokassaan tupaantuliaislahjaksi pesään lämmikettä, ja PikkuPikku pesukoneen pyöreän oven. Neponen on näistä hyvin mielissään ja kiittää poikia. (Neposen seikkailut 31.10.2017.)

Pääongelmana jaksossa on Neposen talven vietto, ja siinä kerrotaan tietoa, miten varikset ja majavat viettävät talveaan. Jaksossa on paljon tunteita, sillä PikkuPikku suuttuu kirjanpidon palamisesta ja Lari on harmissaan siitä, että poltti sen. Eniten alakuloisuutta ja harmia on silti Neposella, ja jaksossa useasti esille tuleva äiti tuo siihen myös surumielisen tunnelman, varsinkin kun Neponen tarvitsisi apua. Laulussaankin Neponen laulaa kuolemanpelosta ja Kammosta, jota se pelkää kuollakseen. Elokuvan ja televisio-ohjelman parissa katsojalla onkin mahdollisuus kokea suuriakin tunteita, vaikka niitä ei omassa elämässä aina olisikaan. Tunteiden koko kirjon pelosta iloon, jopa vihaan, voi elää fiktiivisessä ympäristössä turvallisesti. Ja koska lapset vasta harjoittelevat tunnistamaan tunteitaan ja käsittelemään niitä, tärkeäksi tulevat erilaiset elämykset. (Raitaranta 2011, 12.)

Lari ja PikkuPikku ratkovat Neposen ongelmaa, ja erityisesti Lari tekee kaikkensa, jotta asia saataisiin selville. Jänikset nauravat Larille, ja niillä on epäilyksensä varisten suhteen, mutta Neponen hyvänä ystävänä lohduttaa sitä, ja käskee olla välittämättä moisesta. Majavain luonto-opista ei tällä kertaa ole paljoakaan apua, vaikka siitä tietoa saadaankin. Majava tarjoaa avuliaasti Neposelle sijaa Majavalassa, mutta se on päättänyt ratkaista oman tapansa viettää talvea. Kuullessaan, että saa itse päättää miten sen tekee, se innostuu ja piristyy.

Neposen suunnitelma pesän suhteen on, että se on pieni ja lämmin, niin kuin pupujen pesät ovat. Kun PikkuPikku ja Lari tarjoavat apuaan sen rakennukseen, sanoo Neponen päättäväisesti haluavansa tehdä sen itse. Kertojan puheesta käy ilmi, että Neponen on sattuman kautta keksinyt, miten puput talve-

aan viettävät. Jakson opetuksena onkin, että ei tarvitse olla kuin muut, vaan voi tehdä juuri niin kuin itsestä hyvältä tuntuu. Pesän rakennuksen yhteydessä Neponen huhuilee äitiään, josta tulee tunne, että oman kodin myötä se on saavuttanut jonkinlaisen itsenäisyyden.

3.2.5 Isoksi kasvaminen

Viimeisen jakson alussa Neponen lähestyy Larin pesää. Varis huomaa sen ja piiloutuu, jolloin Neponen luulee ettei se ole kotona, mutta havahtuu oven kohdukseen. Se kutsuu huutaen Larin Majavalaan pannukakulle ja leikkimään. Neponen ja PikkuPikku joutuvat kuitenkin syömään kahden, ja arvelevatkin jonkun olevan pielessä, koska pannukakkukaan ei houkutellut Laria paikalle. PikkuPikku muistaa salaseura Juskun säännöt ja valan, jotka velvoittavat jäsenet osallistumaan hätäkokoukseen. Niinpä Neponen toimittaa Larin postilaatikkoon kutsun hätäkokoukseen. (Neponen seikkailut 7.11.2017.)

Illalla Neponen ja PikkuPikku odottavat Laria lyhdyn valossa Juskun kokouspaikalla, ja huomaavat sen saapuvan. Lari tiedustelee mitä kokous koskee, ja PikkuPikku toteaa jonkin olevan Larilla hullusti. Varis kuitenkin kieltää asian, eikä hänellä ole oikeastaan aikaakaan puhua joutavia. Neponen kysyy hädissään, miksei Lari enää leiki heidän kanssaan, mutta Lari sanoo ettei voi kertoa. Kaksikko kuitenkin tivaa vastausta, ja Lari sanoo, että hänen on aika jättää kaksikko. Larin rinnassa on alkanut puristaa, ja hänen nähdessään toisen variksen se voimistuu. Se toteaa kasvaneensa ja kaipaavansa kaltaisiaan. Neposesta Lari ei kuitenkaan tunnu yhtään isommalta, jolloin PikkuPikku muistaa heistä otetut mitat Majavalan seinässä, josta asia voidaan tarkastaa. (Neponen seikkailut 7.11.2017.)

Lari on kuin onkin kasvanut edellisestä mittauksesta. Se kertoo, miten sen pää on ollut haljeta miettimisestä, mutta nyt se tietää ettei vain kuvitellut kasvuaan. Lari sanoo kasvaneensa yksinäiseksi, vaikka hänellä on PikkuPikku ja Neponen. Hänen on suostuttava olemaan iso ja palattava omiensa luokse. Neponen ja PikkuPikku järkyttyvät tiedosta, ja Neposta huolettaa hajoaako Jusku, mutta PikkuPikku toteaa salaseuran olevan olemassa, kun kolmikko on koossa. Niinpä Lari kertoo lähtevänsä seuraavana päivänä. (Neponen seikkailut 7.11.2017.)

Aamun valjetessa Neponen ja PikkuPikku tulevat hyvästelemään Laria, joka toivoo naureskellen, ettei kolmikko itkupillitä. Neponen nieleskelee itkuaan kun Lari lähtee lentoon matkalaukku nokassaan. Myöhemmin Majavalan pihassa Neponen pohtii, kauanko Lari reissussaan mahtaa olla, ja ehdottaa, että he kirjoittaisivat sille ja kysyisivät. Vastaus saapuukin melko pian, ja Neponen hoputtaa PikkuPikkua lukemaan sen, koska se haluaa tietää milloin Lari palaa. Kirjeessään Lari kertoo, miten hän on tavannut hurmaavan tyttövariksen, eikä ehdi kirjoittamaan, koska hakee sitä päivälennolle. Neponen hämmentyy, koska kirjeessään Lari ei kysy mitä heille kuuluu ja miten se ikävöi heitä. Samoin tieto kotiinpaluusta tai edes vierailusta jää puuttumaan. PikkuPikku epäilee ettei Lari enää palaa, koska jokainen saa itse päättää lähteekö vai jääkö. Se muistuttaa, että myös Neponen teki niin, eikä löytänyt äitiään, vaikka kulki pitkän matkan. Neponen suuttuu majavalle ja kieltää sitä puhumasta äidistään, koska se ei tiedä siitä mitään. Suutuksissaan se päättää lähteä hakemaan Laria, koska epäilee, että varis luulee etteivät he ikävöi sitä. PikkuPikku kuitenkin toteaa menevänsä nukkumaan, koska Lari ei ole kertonut minne on mennyt. Neponen on allapäin, mutta sanoo lähtevänsä yksin. (Neponen seikkailut 7.11.2017.)

Pimeässä metsässä Neponen puhuu tähdille, ja toivoo tähtijänön vievän terveiset Larille ja äidilleen. Sille valkenee, että jos Lari ei palaa, niin ehkei hänen äitiäänkään koskaan löydy. Se kuitenkin uskoo voivansa ajatella heidät luokseen ja puhua heille, ja toivoo kasvavansa isoksi niin kuin Lari. Se jatkaa huutelua kohti taivasta äidilleen, että sen on turha olla huolissaan, hän kyllä pärjää. Tämän jälkeen se jatkaa matkaansa, ja nukahtaa kaukana äidistään ja yksin, mutta kuitenkin lähelle kotiaan. (Neponen seikkailut 7.11.2017.)

PikkuPikku löytää Neponen mättäältä ja vie sen Majavalaan nukkumaan. Se pyytää Neponelta anteeksi sanomisiaan sen äidistä, ja Neponesta ei enää asia haittaa. Hän lupaa olla lähtemättä Larin perään, koska he voivat kirjoittaa sille, asioiden muuttuminen täytyy vaan hyväksyä. PikkuPikku lisää, että muuttuessaan asiat voivat kääntyä myös hyväksi. Hän ehdottaa, että he kirjoittavat Larille ikävästään ja kutsuvat sen käymään. Seuraavana päivänä Lari koputtaa Majavalan oveen, ja PikkuPikku ja Neponen ovat riemuissaan. Lopussa kolmikko nauraa iloisesti yhdessä ja syö pannukakkua. Kertoja päättää jakson kertomal-

la, miten tämän riemullisen hetken ajan, Jusku oli jälleen koossa. (Neposen seikkailut 7.11.2017.)

Jaksossa käsitellään kasvukipuja, erityisesti Larin osalta, ja millaisia tuntemuksia ne aiheuttavat Neposessa ja PikkuPikussa. Leikki on lapselle tärkeää, ja koska Lari ei enää osallistu siihen, molemmat huolestuvat ystävästään. Neposta Larin lähtö koskettaa enemmän, ja PikkuPikku toimii enemmänkin järjen äänenä viisaine sanoineen. Varis itse taas koittaa peittää herkkyytensä naurun taakse jäähyväisten hetkellä.

Neponen ja PikkuPikku kirjoittavat Larille kirjeen, johon Lari vastaa kertoen tavanneensa tytön, joka viittaa aikuistumiseen. Jaksossa esille tulee taas Neposen äiti, jonka mainitsemisesta se suuttuu PikkuPikulle. Neposen terveiset äidille kohti taivasta tuovat hetkeen surullisen tunnelman. Se oivaltaa, ettei ehkä koskaan tule löytämään äitiään, mutta voi ajatella hänet ja myös Larin luokseen. Se esittää toiveen isoksi kasvamisesta, mutta jonkinlaista henkistä kasvua sen kohdalla osoittaa se, miten se sanoo äidilleen, että hänestä ei tarvitse huolehtia, hän pärjää. Neponen nukahtaa mättäälle kaukana äidistään ja yksin, mutta kuitenkin lähelle kotiaan, joka on ollut tavallaan sen ensimmäinen askel kohti itsenäisyyttä. Saduissa onkin aina kriisi, jonka jälkeen ratkeavat ongelmat. Sankarin elämässä tapahtuu kriisin jälkeen muutos, joka mahdollistaa vaikeuksien voittamisen. (Ylönen 2000, 12-13.) Neposen ongelma, eli äidin löytäminen ratkeaa PikkuPikulle suuttumisen kautta, joka luo kriisin hahmojen välille. Riidan myötä Neponen tavallaan päättää jättää äidin etsimisen.

PikkuPikku pyytää Neposelta anteeksi sanomisiaan, ja Neponen antaa ne anteeksi. Arvokas opetus sisältyy tähänkin, anteeksi pitää osata pyytää, mutta myös antaa. Fyysisesti ja henkisesti isoksi kasvaessa asiat muuttuvat, se on hyväksyttävä, mutta silloin ne voivat muuttua myös hyviksi. Muutos ei aina ole pahasta. Sadut eivät kuitenkaan vähättele lapsen vaikeuksia, vaan tunnustavat ne ja ehdottavat ratkaisumalleja. Lapselle annetaan mahdollisuus soveltaa itseensä sadun käsittelemiä asioita, tässä tapauksessa esimerkiksi isoksi kasvamisesta. (Ojanen 1980, 17-18.)

Sadut eivät myöskään koskaan lopu mielivaltaisesti. Ne täyttävät toiveet ja odotukset, jotka ovat syntyneet kerronnan aikana. (Ylönen 2000, 28.) Neponen äitiä ei koskaan löytynyt, mutta se tavallaan lopettaa etsinnät jakson loppupuolella, ja päättää itsenäistyä. Larin paluu taas aiheuttaa suuren riemun, vaikka jaksossa ei käy ilmi, tuliko varis vain käymään vai jäädäkseen. Riemullinen hetki voisi viitata käymiseen, mutta haikea jakso päättyy kuitenkin suureen iloon.

3.2.6 Ryhmätyön vaikutukset

Sarjasta jää vahvasti mieleen Neponen äidin etsintä. Kun Tuomi-Nikula kirjoitti sarjaa, ei siinä ollut traagista tulokulmaa Neponen äitiin liittyen. Neponen elää hetkessä, ja hahmo voi olla jotain mieltä nyt, mutta se ei kannata mitään traumaa mukanaan. Hänen mukaansa Neponen ei koe olevansa hylätty lapsi eksyksissä maailmassa, mutta työryhmän lukiessa vaiheessa olevaa käsikirjoitusta, tarttuivat he äidin puuttumiseen ja siihen, miten iso asia se on. Tuomi-Nikula vertaakin tilannetta Peppi Pitkätossuun, jolta puuttuu myös äiti, mutta ei Peppikään äitinsä perään joka jaksossa tai kirjassa itke. Hänen ajatuksensa olikin, että äitiin voidaan viitata, ja Neponen voi kokea kaihon hetkiä ikävöidessään äitiään, mutta se menee ohi ja elämä jatkuu. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Tuomi-Nikula kuitenkin kirjoitti äidin lähes joka jaksoon, koska sitä häneltä pyydettiin. Jos ohjelmaa tehtäisiin nyt, olisi se asia jonka hän jättäisi pois, koska se tuo sarjaan väärän sävyn. Tämä tekee hänen mielestään sarjasta synkeän ja ankean, varsinkin kun asia ei ratkea, koska Neponen ei mene äitinsä luokse. Hänestä äidistä tehtiin hirveän voimakas asia, jota ei kuitenkaan lunasteta, jolloin ei myöskään helpotusta tule. Enemmänkin Tuomi-Nikula ajatteli Kammo Kuippanan olevan se pelote, joka on sarjassa läsnä, ja joka uhkaa hahmojen lapsuutta, leikkejä, keskinäistä turvaa ja ystävyyttä. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Yleiskuvaus maailmasta jossa hahmot elävät, oli Tuomi-Nikulan toimesta suunniteltu hyvin yksityiskohtaisesti piirtämällä. Hänellä onkin tapana hahmottaa asioita piirtämällä, koska piirustusten kautta pääsee tunnelmaan ja maailmaan sisälle. Lopullisessa tuotoksessa maailma on kuitenkin melko pieni, ja paljon suunniteltuja alueita on pudotettu pois. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Kaikessa edellä mainitussa tulee esille aikaisemmin mainittu ryhmätyö, jonka myötä alku-

peräinen ajatus saattaa muuttua muiden ammattiryhmien ja realiteettien tullessa mukaan.

Satu kuitenkin tarjoaa onnistuneimmillaan mielikuvituksen lumoa ja seikkailun, joka kiehtoo mieltä. Saduista löytyy usein syvempikin taso, joka tarjoaa aineksia ajatteluun. Toistuvasti esiintyviä teemoja ovat huolehtiminen toisista, erilaisuuden hyväksyminen, oma identiteetti ja sen löytäminen. (Suojala 2001, 52.) Näitä kaikkia elementtejä pitää sisällään myös Neponen seikkailut.

3.3 Lasten Suomi

Tässä sarjassa on kyse enemmänkin satuhahmon toimimisesta oikeassa maailmassa oikean ihmisen, eli Jyrkin kanssa, eikä varsinaisesti sadusta. Neponen ja Jyrki kiertävätkin yhdessä ympäri Suomea tutustumassa eri kaupunkeihin. Tuomi-Nikula kertoo, miten kaupungit sarjaan valittiin sillä perusteella, että ne olisivat mahdollisimman kaukana toisistaan ja eri puolilla Suomea, jolloin saadaan esiteltä myös eri murrealueita. Tuomi-Nikulan ajatus oli, että kaupungit ovat pieniä paikkakuntia, ehkä useammille jopa tuntemattomia, joissa on jotakin kiinnostavaa mistä saa kiinni. Ohjelmaa ei hänen mukaansa voinut ladata täyteen informaatioita, koska se tehdään lapsille, ja sen jaksotkin ovat melko lyhyitä. Pikaisten viittausten kautta saatiin kuitenkin esille eri kaupunkien paikalliskulttuuria. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Ohjelmassa hienoksi ja merkittäväksi asiaksi Tuomi-Nikula kokee murteita puhuvat lapset, jotka hän sai mukaan ottamalla yhteyttä paikallisiin päiväkoteihin. (Tuomi-Nikula 29.11.2017). Lasten haastattelut jaksoissa tekee pääasiassa Jyrki, joten jätin ne omasta tutkimuksestani pois, lukuun ottamatta Savonlinnan jaksoa, jossa Neponen haastattelee lapsia.

Jokaisen jakson alussa Jyrki ja Neponen istuvat junassa, jossa he kertovat menevänsä tapaamaan paikallisia lapsia, joiden avulla he tutustuvat lasten Suomeen. Alussa esitellään aina myös piirretty Suomen kartta, johon vierailtava kaupunki on merkitty sen nähtävyyksillä, tai siihen liittyvillä asioilla. Savonlinnassa kartalla on Olavinlinna ja norppa, Hangossa uimamaja, raitaiseen uimapukuun pukeutunut hahmo ja lokki, ja Kaarinassa taas kettu ruisleipä suussaan

ja iso puu. Ylistarossa karttaa koristaa haitaria soittava mies, jolla on päällään jussipaita ja päässään musta hattu, ja Inarissa poro, saamelaisasuun pukeutunut ukko, lakka ja tunturi. Näistä useimpia käsitellään myös kyseisen kaupungin jaksossa. Jokaisen jakson lopussa Neponen kertoo, mitä sille on reissulta jäänyt mieleen. Ne ovat Jyrkin kanssa kuitenkin sitä mieltä, että jokaisessa kaupungissa parasta ovat lapset.

3.3.1 Savonlinna

Jakso alkaa Neponen ja Jyrkin ollessa korkeassa rakennuksessa, josta kuvataan yleiskuvaa Savonlinnasta. Neponen kehuu näkymää hienoksi, johon Jyrki lisää, miten kaupunki myös kesäisin kuulostaa hienolta, koska siellä järjestetään suuret oopperajuhlat. Neponen tiedustelee missä ne pidetään, johon Jyrki vastaa, että paikkana toimii Olavinlinna, jota hän koittaa tähyillä. Neponen katsoo kameraan ja sanoo lähtevänsä katsomaan, onko Olavi kotona ja poistuu paikalta. Jyrkin kääntyessä se huomaa Neponen poistuneen, ja toteaa naureskellen, miten nopea se on ja lähtee sen perään. (Lasten Suomi 31.10.2017.)

Olavinlinnassa Neponen kulkee ympäriinsä ja huhuilee Olavia. Jyrki saapuu myös paikalle huhuilemaan puolestaan Neposta. Viimeinkin kaksikko löytää toisensa, ja Jyrki kertoo, miten ehti jo hieman huolestua kun Neposta ei tuntunut löytyvän, mutta Neponen oli enemmänkin huolissaan siitä, ettei löytänyt Olavia. Se huomioi myös sen, että eihän Olavilla ole edes sänkyä linnassaan. Jyrki valaisee Neposta, ettei linnassa asu ketään Olavia, mikä hämmentää sitä kovasti. Jyrki kertoo ylhäältä löytyvästä Pyhän Olavin patsaasta, jonka mukaan monta sataa vuotta vanha linna on nimetty. Jaksossa kaksikolla on mukana kulta-kehukset, johon he laittavat erilaisia asioita. Ensimmäinen tallennettava asia on Olavinlinna. (Lasten Suomi 31.10.2017.)

Neponen matka jatkuu Jyrkin hartioilla Saimaan äärellä, jota Jyrki linnan tapaan kehuu hienoksi. Neponen kummastelee, että mistä maasta Jyrki puhuu? Eivätkö he enää olekaan Suomessa? Jyrki korjaa kaksikon yhä olevan Suomessa, mutta selittää veden jonka äärellä he ovat, olevan Saimaa, Suomen suurin järvi ja saimaannorppien koti. Myös pala Saimaata asetetaan kultaisiin kehyksiin. (Lasten Suomi 31.10.2017.)

Kaksikko suuntaa Asematien päiväkotiin tapaamaan lapsia. Tässä jaksossa myös Neponen haastattelee lapsia aloittaen kysyen, onko heillä mitään aarteita? Neponen näkyy kuvassa, ja se tarkkailee vastaajia nenä heiluen. Lapsilla tällaisia aarteita ovat oma puhelin, lelu, kivet ja sateenkaaripuunkaarna, josta Neponenkin innostuu, ja haluaa kuulla yksityiskohtia. Yksi poika haluaisi löytää timantteja ja kultaa, josta Neponen hämmästyttää ja tuijottaa suu auki kohti kameraa. Yhdeltä pojalta Neponen tiedustelee, onko tällä jokin tärkeä oma juttu, johon poika vastaa sellaisen olevan koti ja perhe. Tämän jälkeen kyselijäksi vaihtuu Jyrki, ja myöhemmin kuva siirtyy ulos, jossa lapset piirtävät liiduilla laakeille kiville mm. laivan ja linnan. (Lasten Suomi 31.10.2017.)

Tällä välin Neponen on siirtynyt torille pöydän ääreen haistelemaan kukkia, kun Jyrki saapuu paikalle naureskellen. Neponen toteaa sille ainoastaan haistelleen kukkia, ei maistelleen. Jyrki ohjaa Neponen kuitenkin torikioskille maistelemaan, jossa hän tervehtii myyjää, joka vastaa hänelle savon murteella. Jyrki tilaa kahvin ja omenalörtsyn, jolloin Neponen kieltää Jyrkiä puhumasta rumia, koska luulee lörtsyn olevan ruma sana. Jyrki selittää, ettei lörtsy ole ruma sana, vaan paikallinen herkku, johon se pyytää vahvistuksen myyjältä, joka kysyy haluaako Neponenkin maistaa. Pupu toteaa, että uutta juttua pitää aina maistaa, ja sanookin iloisena sen olevan *"parhaan makuinen ruma sana ikinä."* (Lasten Suomi 31.10.2017.)

Kuva siirtyy veden äärelle, jossa Jyrki tiedustelee Neponelta, oppiko se mitään uutta. Se listaa Saimaan olevan vettä, ja Suomen suurin järvi, ja ettei Olavi asu Olavinlinnassa, vaan linnan nimi on se. Viimeisenä se kertoo oppineensa, ettei lörtsy ole ruma sana, vaan maukas herkku ja Jyrki kehuu sitä. Lopussa päiväkodin lapset vielä heiluttavat kultaisissa kehyksissä. (Lasten Suomi 31.10.2017.)

Jaksossa Neponen kokee monia väärinkäsityksiä, jotka Jyrki korjaa ja selittää sille. Tällä tavoin saadaan esiteltyä Savonlinnalaisia nähtävyyksiä ja paikallinen herkku. Selväksi käy, että oopperajuhlat järjestetään Olavinlinnassa, jota kaksikon kulku siellä ympäriinsä esittelee. Neponen olettaa linnan nimen perusteella, että siellä asuu Olavi, jolla ei edes ole sänkyä, mikä aiheuttaa pupussa kum-

mastusta, koska tämä perustarve yleensä kodeista löytyy. Toinen väärinkäsitys tapahtuu, kun Neponen takertuu Saimaan lopputavuun, joka saa sen ihmettelemään, mikä maa se semmoinen on? Viimeisenä hämmennystä aiheuttaa Jyrkin tilaama lörtsy, joka kuulostaa sen korvaan rumalta sanalta. Neponen jakaa kuitenkin tärkeän neuvon kaikille lapsille, uutta juttua pitää aina kokeilla.

Savon murre tulee jaksoon mukaan torimyyjän ja paikallisten lasten kautta. Neponen haastatellessa lapsia, tehdään näkyväksi lasten kommunikointi satuhahmon kanssa. Keskustelujen kautta käy ilmi, että lapsien aarteet ovatkin, timantteja ja kultaa lukuun ottamatta, melko vaatimattomia. Tärkeänä omana juttuna esitetty koti ja perhe on hyvin arkinen juttu, mutta silti kovin tärkeä. Lasten omaa tekemistä esitellään liitupiirustusten kautta. Loppujenlopuksi kultakehyksiin päätyvät nähtävyyksien lisäksi lapset.

3.3.2 Hanko

Jyrki kertoo jakson alussa kalliolla, miten Hanko on Suomen eteläisin kaupunki, ja lisää vielä, miten se sanotaan ruotsiksi. Neponen vastaa sille epämääräisellä pälpätyksellä, jonka se kertoo olevan ruotsia. Jyrki sanoo sille lempeästi, miten se enemmänkin kuulosti siansaksalta, josta Neponen hieman pettyy. Jyrki kuitenkin kannustaa sitä oppimaan ruotsia, aloittamalla hyvän päivän toivotuksesta, jota ne toistelevat toisilleen. Hän myös lisää, miten Hangossa kuitenkin ymmärretään ja puhutaan sekä suomea että ruotsia. Keskustelun jälkeen Neponen lähtee jatkamaan matkaa, ja Jyrki kiirehtii sen perään. (Lasten Suomi 7.11.2017.)

Matkallaan Neponen toivottaa ruotsiksi hyvää päivää patsaalle, hanhelle ja voikukalle. Kaksikko jatkaa yhteistä matkaansa huvila-alueella, jossa Neponen pääsee Jyrkin olkapäälle. Jyrki kertoo huviloista, ja siitä, miten Hangon kaupunki oli alun perin kylpylä- ja satamakaupunki. Neponen innostuu pohtimaan, kuka taloissa voisi asua, ja Hangon casinoon se sijoittaisi asumaan perheen, jossa olisi ainakin sata lasta. Tämän jälkeen Jyrki ja Neponen suuntaavat kahvilaan, josta Neponen toivoo saavansa mehua. Jyrki puolestaan valitsee palan kakkua ja toteaaakin, miten paikalliset herkut ovat Suomessa seikkaillessa yksi hausimmista asioista, joihin Neponen lisää hauskat pillit. (Lasten Suomi 7.11.2017.)

Herkkujen jälkeen kaksikko lähtee kävelemään, ja he huomaavat kadulta hauskan näköisen rakennuksen, joka Neponen mielestä näyttää raketilta. Jyrki korjaa sen kuitenkin olevan Hangon vesitorni, jossa he voivat Neponen halutessa mennä käymään. Kamera kuvaa vesitornista näkymää Hangon kaupungin yli, johon Neponen toteaa ”*Oolalaa! God dag mitkä maisemat!*”. Se tiedustelee ovatko kaukaiset maat meren takana, jolloin niihin voisi matkustaa satamassa näkyvillä laivoilla, ja Jyrki myötäilee sitä. Pienenä näkyvät talot ja autot näyttävät Neponen mielestä ihan sadulta. Tämän jälkeen kaksikko suuntaa Halmstadintalon päiväkotiin juttelemaan lasten kanssa saduista. Pihalla kuvataan lapsia leikkimässä leikkipuistossa, ja myös Neponen ja Jyrki laskevat liukumäkeä yhdessä. (Lasten Suomi 7.11.2017.)

Jakso päättyy Neponen ja Jyrkin loikoiluun rannalla, jossa heillä on kaikki tarvittavat varusteet mm. pitsinen aurinkovarjo, vettä, viltti ja Neposella aurinkolasit. Jyrki tiedustelee Neposelta, mitä sille on reissulta jäänyt mieleen. Se kertoo miten se oppi sanomaan hyvää päivää ruotsiksi, jota puhutaan myös Suomessa. Tämän lisäksi se oppi, että varpaat kastuvat, jos Hangosta haluaa matkaansa jatkaa etelämmäksi. (Lasten Suomi 7.11.2017.)

Jakso tarjoaa paljon faktaa Hangosta, mm. miten se on Suomen eteläisin kaupunki, ja että siellä puhutaan myös ruotsia. Tämän lisäksi kerrotaan huviloista ja Hangon historiasta kylpylä- ja satamakaupunkina. Hankoa tuodaan monipuolisesti esiin kallioiden, huviloiden, Hangon casinon, vesitornin ja rannan avulla. Näiden lisäksi yleiskuvaa kaupungista saadaan Neponen ja Jyrkin kulkiessa siellä, samoin kuin vesitornin huipulta.

Ruotsin puhuminen on jaksossa tärkeässä osassa, ja Jyrki opettaakin sitä Neposelle lempeästi ja kannustavasti lyhyellä lauseella, jota se ahkerasti toistelee läpi jakson. Toinen jaksossa monesti esiintyvä asia on Neponen mielikuviutus. Se käyttää sitä miettiessään taloihin asukkaita, tehdessään vesitornista mielessään raketin, ja pohtiessaan kaukaisia maita, johon Jyrki myös lähtee mukaan. Lasten leikkiminen leikkipuistossa tuo esille taas lasten omaa tekemistä, johon myös Jyrki Neponen kanssa innostuu.

3.3.3 Kaarina

Neponen tivaa Jyrkiltä Suomen suurinta juttua, joka Kaarinasta löytyy. Hän antaa Neposelle vihjeen, että sen avulla tutkitaan avaruutta, jolloin Neponen arvaa sen olevan Suomen suurimmat silmälasit. Jyrki sanoo arvauksen menneen kyllä lähelle, mutta kyseessä on Suomen suurin kaukoputki, joka löytyy Tuorlan tähtitornista, jonne he matkaavat. Sisällä he jäävät kaukoputken ääreen, jossa Neponen pohdiskelee, voiko putkesta katsomalla nähdä miten kuussa menee? Jyrki kertoo, miten sillä näkee helposti kuuhun, jopa kaukasiin tähtiin asti, ja että avaruutta tutkivat ovat tähtitieteilijöitä. Neponen toteaa, miten tutkimalla asioista tiedetään, johon Jyrki lisää, että yleensä asioita vain luullaan, jos niitä ei ole tutkittu. Jyrki kertoo, miten tähtitaivaista ei maan pinnalta näe päivällä tai pilvisellä säällä, mutta luolastossa on onneksi avaruuskuvista näyttely. Neponen ihastelee kuvia, ja kertoo, ettei ole tuollaisia tähtivaloja nähnyt koskaan, vaikka kerran onkin ilotulituksen nähnyt, mutta nämä kuvat ovat sen mielestä sitäkin hienompia. Jyrki lisää vielä, miten kuvien ottamiseen on käytetty kaukoputkea apuna. (Lasten Suomi 21.11.2017.)

Kaksikko siirtyy linnoituksen raunioille, johon Neponen kummastelee jonkun kantaneen paljon jättikiviä. Jyrki kertoo, miten kivikasa aikoinaan oli uljas piispanlinna, joka määrättiin purettavaksi. Jäljelle ovat jääneet vain rauniot, jolloin Neponen innostuu seikkailusta hajonneessa linnassa. Hetken kuluttua pupu tiedustelee, mitä heillä on evääksi? Jyrki esittelee ruisreikäleivän, joka on paikallista herkkua. Neponen kummastelee leivän reikää, ja Jyrki selittää, miten Länsi-Suomessa aikoinaan vietettiin leipomuspäiviä, jolloin kerralla leivottiin monta leipää, ja reiästä leivät sitten ripustettiin orrelle katonrajaan kuivumaan. Neponen tuumi reiän olevan ennemminkin kurkistusluukku. (Lasten Suomi 21.11.2017.)

Koristan päiväkodissa Jyrki juttelee lasten kanssa vuodenajoista. Ennen jutte- luiden alkua kuvataan, miten päiväkodissa maalataan vaahteranlehtiä ja paine- taan niitä paperille, sekä piirretään, leikitään, pelataan ja askarrellaan. Jyrki miekkailee poikien kanssa, ja he näyttävät miten Jyrki lyödään ritariksi. Tämän jälkeen kaksikko siirtyy metsään, jonka Jyrki esittelee Yltöisten arboretumiksi, eli puulajipuistoksi. Hän haluaa näyttää Neposelle vielä yhden asian, ja se pyy-

tää sitä katsomaan ylös, jolloin Neponen tokaisee kyseessä olevan jättiläispuu. Jyrki kertoo, miten tuo puu on kasvanut paikallaan melkein 400 vuotta, mistä Neponen hämmästy. Hän lisää vielä, miten tällaisia todella vanhoja mäntyjä kutsutaan kilpikaarnamännyksi. Neponen ehdottaa, että he yrittäisivät saada käpälät ja kädet sen ympäri, joten molemmat halaavat puuta, mutta eivät yllä yhdessäkään ympäri. Halauksen myötä Jyrki toivoo, että puu jaksaa vielä kasvaa parisataa vuotta. Lopuksi kerrataan, mitä Neposelle on Kaarinasta jäänyt mieleen. Se mainitsee valtavan kaukoputken, jolla näkee avaruuteen, reikäleivän reiän, hienot ihmisten vanhat paikat, joilla se viittaa raunioihin, ja lopuksi vielä hienon vanhan puun, jonka Jyrki lisää olevan kilpikaarnamänty. (Lasten Suomi 21.11.2017.)

Kaarina on kaupunkina varmasti monelle melko tuntematon, ja Neponen ja Jyrki tuovatkin sieltä esiin mielenkiintoisia asioita. Sieltä löytyy Suomen suurin kaukoputki, jonka ympäriltä Jyrki kertoo monenlaista tietoa, ja Neponen muistuttaa fiksumusti, miten tutkimuksen kautta saadaan tietoa. Piispanlinnan rauniot saavat Neponen mielikuvituksen laukkaamaan, ja se alkaa suunnittelemaan seikkailua linnan raunioissa. Tämä muistuttaa, miten leikin voi saada aikaiseksi missä vaan. Jaksossa esitellään myös paikallinen herkku, ruisreikäleipä, jonka reiälle saadaan selitys Jyrkin tiedoilla. Pilkahdus lasten omaan tekemiseen nähdään pienen pätkän kautta, jossa lapset piirtävät leikkivät, pelaavat ja askartelevat. Viimeisenä nähtävyytenä esitellään vähän oudompi paikka, puulajipuisto, josta Jyrki kertoo löytyvän hyvin vanhan puun, jota kutsutaan kilpikaarnamännyksi.

3.3.4 Ylistaro

Jakso alkaa Jyrkin kävellessä pellolla Neponen olkapäällään. Neponen toteaa naurahtaen maiseman näyttävän pannukakulta, niin plättänä se on. Sen mielestä pellolle mahtuisi pötköttelemään valtavan iso jättiläinenkin. Jyrki kertoo maisemia kutsuttavan Pohjanmaan lakeuksiksi, joka sanana tekee Neposeen vaikutuksen. Kuva siirtyy kirkkoon, josta Neponen tiedustelee, onko se mahdollisesti jättiläisen talo? Jyrki kertoo sen olevan Ylistaron maamerkki, Suomen kolmanneksi suurin kirkko. Myös puro on Neponen mielestä Ylistarolla iso, jonka Jyrki korjaa kuitenkin olevan joki nimeltään Kyrönjoki. Hän huomauttaa Ne-

poselle, miten talot on laitettu kahta puolta jokea, josta Neponen innostuu laulelemaan, ja Jyrki naureskelee sille hyvätahtoisesti. (Lasten Suomi 28.11.2017.)

Kun koittaa eväiden aika, esittelee Jyrki pohjalaiset eväät eli leipäjuuston. Neponen toteaa, että leipää ja juustoa, mutta Jyrki korjaa, että kyseessä on todella leipäjuusto, joka täälläpäin Suomea on yhä suurta juhlaherkkua. Neponen ihaskelee juuston pilkkuja, Jyrki taas kehuu sen makua. Neponen huomaa heillä kuitenkin matkassa olevan myös leipääkin, nimittäin näkkileipää, mutta Jyrki kertoo sen olevan tuliaisiksi vanhuksille, joita he ovat menossa tapaamaan. Neponen naurahtaakin pitävänsä mummoista ja vaareista. (Lasten Suomi 28.11.2017.)

Kuva siirtyy eläintilalle, jossa Neponen tiedustelee, asuvatko mummelit siellä, ja Jyrki toteaa että kyllä. Neponen on innoissaan, ja kysyy Jyrkiltä ovatko he onnenmaassa, kun siellä on niin paljon eläimiä. Jyrki sanoo, että kyllä se täällä asuville eläimille sitä saattaa olla, sillä se on ainoa eläinten vanhainkoti Suomessa, nimeltään Wanha Markki. Jyrki syöttää sialle näkkileipää, ja Neponen tiedustelee kuka se on? Hän kertoo sen olevan sika, jonka nimi on poika, eli sikapoika, eli karju, joka viettää possuvanhuksen elämää tilalla. Samalla Neponen ymmärtää, miten hyvä tuliainen näkkärit olivatkaan vanhuksille. Jyrki kuitenkin muistuttaa, miten eläimiä saa ruokkia vain niiden omistajan luvalla, joka heilläkin on. Neponen tallustelee vuohen luokse, jota se tervehtii, ja kehuu sen hauskaa partaa, joka on vähän kuin Jyrkillä. Se jatkaa matkaansa ankojen luo, jossa se tiedustelee onko ankka vanha, eli mummoankka. Tämän jälkeen se tapaa hevosen, jonka jälkeen kuvaan tulee kissa. Alpakon luona se pistää nenänsä sen kuonoon, ja innostuu kun saa suukon. Jyrki saapuu aasin luokse, jolle se tarjoaa näkkileipää. Hänen mielestään aasi pitkin korvineen muistuttaa Neposta. Viimeisenä kaksikko syöttää lampaille porkkanaa, jolloin Jyrki toteaa niillä olevan karkkipäivä, ja miten Neposen karkit nyt menevät parempiin suihin, mutta Neposta se ei haittaa. (Lasten Suomi 28.11. 2017.)

Eläinten luota Neponen ja Jyrki siirtyvät Satulinnan päiväkotiin, jossa Jyrki puhelee lasten kanssa kasvamisesta. Jälleen jakson lopussa Jyrki tiedustelee Neponelta, mitä sille on reissulta jäänyt mieleen? Se vastaa että jättiläisen patja, eli suuri lakeus, ja leipäjuusto, joka ei olekaan leipää vaan juustoa. Tähän se lisää vielä ison puron, joka onkin joki, ja miten eläinkin voi vanhana muuttaa

vanhainkotiin. Jyrki lisää loppuun vielä sanonnan jota tuolla päin sanotaan, eli *”ei reissus rikastu mut viisastuu”*. (Lasten Suomi 28.11.2017.)

Jakso alkaa niin, että Neponen selostaa, miltä hänestä mikäkin näyttää, ja Jyrki korjaa ne faktatiedolla. Alun näkymä on niin tasainen ja suuri, että se voisi olla pannukakku, johon jättiläinenkin mahtuu. Jyrki kuitenkin kertoo sille, miksi tätä hieman erikoisen näköistä maisemaa kutsutaan. Kirkkokin näyttää Neponen pieneen kokoon verrattuna jättiläisen talolta, jonka Jyrki kertoo olevan Suomen kolmanneksi suurin kirkko. Myös suuri puro aiheuttaa siinä ihmetystä, ja jälleen Jyrki korjaa sitä kertomalla sen olevan joki. Viimeinen kummastusta aiheuttava asia on leipäjuusto, jonka Jyrki selittää Neposelle. Hän nauttii itse juuston mausta, mutta Neposta kiinnostaa enemmän sen erikoinen ulkonäkö.

Pienen pupun mielestä kaikki vanhukset ovat mummoja ja vaareja, ja jaksossa esitelläänkin vähän ainutlaatuisempi paikka, nimittäin Suomen ainoa eläinten vanhainkoti. Neponen kokee sen olevan onnenmaa, koska siellä on niin paljon eläimiä, joka hän itsekin on. Kaksikon kulkiessa tilalla ympäriinsä, näkyy siellä paljon erilaisia eläimiä, joille Neponen innoissaan juttelee, ja on siellä kuin kotoaan. Jyrki taas muistuttaa katsojia, miten eläimiä saa ruokkia vain omistajan luvalla. Molemmat löytävät eläimistä yhtymäkohtia toisiinsa, Neponen vuohen parrasta, ja Jyrki aasin korvista. Vierailun lopussa Neponen jakaa vielä porkkanansa lampaiden kanssa, joka muistuttaa asioiden jakamisen tärkeydestä ja siitä tulevasta ilosta. Loppuun Jyrki jakaa vielä pohjanmaan murteella paikallisen sanonnan, ja voidaan olettaa, että heidänkin matkansa on varmasti heitä viisastuttanut.

3.3.5 Inari

Jakson alussa olevassa junakohtauksessa Jyrki kertoo, miten he eivät tällä kertaa pääse junalla perille asti, koska menevät niin pitkälle pohjoiseen. Matkaa jatketaan autolla Kemijärveltä, joka on junan pääteasema. Neponen tiedustelee, onko matka siitä vielä pitkäkin, johon Jyrki vastaa sen kyllä olevan melko pitkä, neljä Pikku Kakkosta ajassa, ja kilometreissä kolmesataa. Neponen hämmästelee ettei ole koskaan ollut niin pitkällä. (Lasten Suomi 5.12.2017.)

Kuva kulkee lumisten tunturien kautta Jyrkiin ja Neposeen. Jyrki kertoo miten he ovat tunturin laella Inarissa, Lapissa. Neposesta tuntuu kuin sen korvat ottaisivat taivaaseen kiinni, niin korkealla ne sen mielestä ovat. Jyrki kertoo miten ympärille katsoessaan voi nähdä tuntureita ja vettä kaikkialla, ja tunturi jonka laella he ovat, on nimeltään Tuulispää. Neposesta nimi on hauska, ja hän tuumiikin, että tuuli mahtuu siellä hyvin asumaan. Se tiedustelee Jyrkiltä mikä edessä näkyvän veden nimi on, jonka Jyrki kertoo olevan suuri Inarinjärvi. (Lasten Suomi 5.12.2017.)

Kaksikko siirtyy kävelemään metsään, jossa Jyrki nauttii sen raikkaasta ilmasta, ja Neponen nenään puolestaan tuoksuu vanha metsä. He törmäävät outoihin eläimiin, joita Neponen kummastelee. Se arvelee niiden vihdoinkin olevan karhuja, mutta päätyy kuitenkin ratkaisuun, että ne ovat talvilehmiä. Jyrki naureskelee sille, ja kysyy, eikö Neponen koskaan ole kuullut Petteri Punakuonosta? Neponen arvaa niiden olevan poroja, ja Jyrki kertoo niille terveiset Tampereelta. Neponen tiedustelee Jyrkiltä, missä porot asuvat kylmällä pakkasella. Jyrki kertoo niiden olevan ulkona, koska niillä on lämmin ja paksu turkki. Neposesta porot ovat hyvin kauniita, eikä olekaan ihme, että joulupukkikin tykkää niistä. (Lasten Suomi 5.12.2017.)

Jyrki ja Neponen menevät Inarin päiväkotiin, jossa kuvataan lapsia tarhan pihalla olevan nuotion ympärillä syömässä eväitä. Jyrki liittyy lasten kanssa nappaamaan porojen sarvia kiinni suopungilla. Tämän jälkeen Jyrki juttelee lasten kanssa arjesta ja juhlasta. Lopuksi Neponen ja Jyrki matkaavat Kaunispään huipulle, josta he viimein löytävät lunta. Jyrki ehdottaa, että he aloittavat kotimatkinsa laskemalla alas Suomen pisintä pulkkamäkeä, josta Neponen riemastuu. Kaksikko hyppää pulkkaan ja laskee alas riemukkaan naurun saattelemana. (Lasten Suomi 5.12.2017.)

Kaksikon matkat ovat taittuneet junalla koko sarjan ajan, ja tässä jaksossa he eivät pääsekään sillä ihan perille asti, vaan Jyrki kertoo, miten pitkälle pohjoiseen junalla pääsee. Loppumatkan pituus tehdään lapselle ymmärrettäväksi Pikku Kakkosten kautta, koska pelkkiä kilometrejä voisi olla vaikeaa hahmottaa. Inari sijaitsee Lapissa, josta löytyy mm. upeita tunturimaisemia, joissa Neponen tuntee olevansa niin korkealla, että korvat koskettavat taivasta. Se luulee Tuu-

lispään nimen perusteella, että tuuli asuu siellä, ja toteaakin miten siellä on kyllä tilaa sille. Tämän myötä se kiinnostuu myös veden nimestä, jonka Jyrki sille kertoo. Katsojaa myös muistutetaan metsän raikkaasta ilmasta ja ominaisuuksista.

Lapille hyvin ominaisia asioita ovat porot, joihin ei etelässä törmää. Neponen arvelee niiden olevan talvilehmiä, muistuttavathan ne tietämättömälle kaukaisesti lehmää. Petteri Punakuono on varmasti maailman tunnetuin poro, jonka avulla Neponenkin tajuaa talvilehmien olevan poroja. Jaksoon saadaan mukaan myös maininta Joulupukista, joka vahvasti liittyy niin Lappiin kuin poroihinkin. Neponen tietää, että talvella on kylmä, ja huolestuu, missä porot ovat pakkasella? Jyrki kuitenkin kertoo sille, että porot voivat olla ulkona kovallakin pakkasella. Poroihin liittyy myös suopungin, ja sen käyttötarkoituksen esittely lasten leikkien kautta. Lopuksi jaksoon tuodaan vielä mukaan Kaunispäältä lähtevä pulkamäki, joka kuuluu olennaisena lasten talveen ja lumeen. Neponen on tästä riemuissaan, mutta myös Jyrki heittäytyy mäenlaskuun.

3.3.6 Yhteenveto

Sarjassa huomio kiinnittyy Jyrkin ja Neposen lämpimiin väleihin. Jyrki on hyväntuulinen ja jaksaa selostaa Neposelle asioita. Tuomi-Nikula kuvaakin Jyrkin ja Neposen suhdetta toisiinsa arvostavana ja omalla tavallaan tasavertaisena. Jyrki ei puhu Neposelle alentuvasti tai lässyttämällä, vaan sanoo suoraan mitä ajattelee, joka on tärkeää. Niiden yhdessäolo on niin luontevaa, että joskus Jyrkin jopa luullaan esittävän Neposta. Yhdessä he edustavatkin aikuinen lapsi asetelmaa, jossa Neponen toimii lapsihahmona, ja tuo näin esille ajatuksia, joita lapselle voisi herätä. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Lasten omaa kulttuuria tuodaan esille lasten tapaamisten kautta, jossa he saavat itse kertoa ajatuksiaan, sekä mm. erilaisten leikkien kautta joita kuvataan. Merkittävää sarjassa on myös satavuotiaan Suomen kunnioittaminen esittelemällä, miten hienoja paikkoja ja herkkuja maastamme löytyy. Sarja saattaa jopa innostaa lapsia ja perheitä kotimaanmatkailuun. Jokaisen jakson lopussa oleva kertaus palauttaa vielä katsojan mieleen ohjelman pääkohdat.

3.4 Fiktiota ja faktaa – sarjojen eroista

Sarjoilla on keskenään noin seitsemäntoista vuotta ikäeroa. Siitä ei kuitenkaan ole kauaakaan aikaa, kun Neposen seikkailut esitettiin Pikku Kakkosessa, nimittäin molempia sarjoja näytettiin vuoden 2017 loka- ja marraskuussa, jolloin Lasten Suomi alkoi. Kun kotimaisia ohjelmia on kertynyt ohjelmakirjastoon, voidaan näitä uusia muutaman vuoden välein. Koska ohjelma on suunnattu alle kouluikäisille, on katsojakunta tällöin ehtinyt vaihtua kokonaan tässä ajassa. (Suoninen 2007, 498.) Tuomi-Nikula huomauttaakin haastattelussa, miten sarjan hidastempoisuus tuo kuitenkin esille lastenohjelmien rytmin muutoksen vuosien saatossa. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Pikku Kakkosen välittämät arvot näkyvät luonnollisesti molemmissa sarjoissa, vaikkakin Neposen seikkailut ovat enemmän fiktiota, koska se on satu ja hahmojen asuttama luotu maailma. Lasten Suomi taas on enemmän faktaa, koska kyseessä on todellinen, oikea maailma, jossa on mukana myös ihmisiä. Neposen seikkailuja eteenpäin kuljettaa jatkuvasti etenevä juoni, ja sarja tuo esille Neposen toimintaa lapsena toisten lasten kanssa. Lasten Suomi taas etenee yksittäisten jaksosten kautta, joissa rakenne on kyllä kaikissa sama. Tässä sarjassa esille tuodaan Neposen toimintaa lapsena aikuisen kanssa, ja jokaisessa jaksossa mukana olevat paikalliset lapset tuovat siihen mukaan lapsen omaa ajattelua.

Neposen seikkailuissa läsnä ovat jännitys ja pelot, voimakkaat tunteet sekä leikit, jotka kaikki kuuluvat lapsen maailmaan. Sarjassa pureudutaan myös syvemmin hahmojen luonteenpiirteisiin, jonka sadun maailma vaatii jotta siitä tulee mielenkiintoinen. Sarjassa vahvasti esillä ollut Neposen äiti, ei ole Lasten Suomessa enää mitenkään näkyvissä, jossa taas keskiössä ovat paikalliskulttuurit, joita esitellään tuttujen hahmojen avulla. Satuhahmon maailmaan vahvasti kuuluva mielikuvitus kulkee Neposen mukana molemmissa sarjoissa.

Hiljaisempia kohtia täyttää Neposen seikkailuissa musiikki, jossa jokaiselle teemalle, esimerkiksi Kammolle ja äidille, on omanlaisensa soinnut, sekä kertoja. Nukkenäytelmässä hahmon ei tarvitse aina sanoa jotain, vaan se voi viestiä paljon liikkeillään ja eleillään. Lasten Suomessa Neponen toistaa usein mm.

sanoja *Hihii, Aa, Oho, Oo, Oi ja Ahaa*, koska keskustelu ihmisen kanssa vaatii jonkinlaisen vastauksen. Sen ilmeet Lasten Suomessa ovat vahvempia kuin Neponen seikkailuissa, jonka mahdollistaa puhuminen yksin kohti kameraa ohjelman katsojalle, mutta myös puhuminen Jyrkin kanssa, ja hänen tekemänsä ilmeet. Lasten Suomessa Neponen on hyvin eläväinen, ja liike oikeassa ympäristössä tekee siitä aidomman oloisen. Tuomi-Nikula korostaakin, miten toistojen myötä hän on varmempi siitä mitä Neponen on, mutta hän on myös kehittynyt teknisesti nukettamisessa, jonka myötä myös hahmo on muuttunut ja kehittynyt. (Tuomi-Nikula 29.11.2017).

4. Neponen satuhahmona

Tässä luvussa tarkastelen Neposta satuhahmona. Käyn läpi suurempia kokonaisuuksia siitä, millaisia asioita se satuhahmona välittää. Vastaukset tähän olen saanut valitsemieni jaksujen lähiluvusta ja Tuomi-Nikulan haastattelun kautta. Lopuksi käsittelen hieman lastenkulttuuria, minkälaista lastenkulttuuria Neponen edustaa ja miten lasten kulttuuri näkyy jaksoissa.

4.1 Satuhahmon välittämät asiat

Suurempia kokonaisuuksia, joita Neponen mielestäni välittää, ovat sukupuoliroolittomuus, samaistuminen, äidin puuttuminen ja lapsena oleminen. Sukupuoliroolien asetelma on kiinnostava siinä mielessä, että Pikku Kakkosen vanhat hahmot ovat pääasiassa miehiä ja Neponen taas on tyttö. Käsittelen kappaleessa mm. sitä, miten tyttöys Neposessa ilmenee. Samaistumista käsittelen mm. sen kautta, mitä se tarjoaa lapselle ja mikä ero on poikien ja tyttöjen samaistumisessa.

Kappaleessa, joka käsittelee Neponen äitiä, käyn läpi Tuomi-Nikulan haastattelun kautta, miksi Neponen perhekuvio on sellainen kuin on, ja miten lapsi voi peilata itseään äidin puuttumiseen. Lapsena olemista tuon esille sen moninaisuuden kautta, ja käsittelen myös sitä, mistä Tuomi-Nikula saa ideoita toteutukseen.

4.1.1 Sukupuoliroolittomuus ja samaistuminen

Tuomi-Nikula muistuttaa, miten valtaosa Pikku Kakkosen vanhoista hahmoista on miehiä tai poikia, esimerkiksi Pelle Hermanni, Rölli ja Karvakuonot Ransu, Riku ja Eno-Elmeri. Neposessa lähtökohta olla pieni tyttö poikkeaa siis siihen mennessä olleisiin hahmoihin verrattuna. Tuomi-Nikula epäileekin, että ehkä juuri siksi siitä kysytäänkin, onko se tyttö vai poika, mutta hänen mielestään sen voi itse ajatella. Tämä kysymys tulee enemmänkin aikuisilta kuin lapsilta, koska aikuiset katsovat sitä ylimalkaisemmin, eivätkä paneudu siihen. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Neposen tyttöyttä ei mitenkään alleviivata, ja Neposen seikkailuissakin se on tasavertainen poikien kanssa. Oikeastaan ainut asia valitsemisiani jaksoissa, joka paljastaa sen tytöksi, ovat sen jakamat suukot Neposen seikkailujen kahdessa jaksossa. Tuomi-Nikulan pyrkimys onkin ollut, että tyttöys ei tarkoita pyörtylemistä, prinssin odottelua ja pelkoa sotkea käsiään. Neponen ei ole yhtään tällainen, vaan sillä on mahdollisuus olla mitä vaan. Myös olemukseltaan Neponen on hyvin androgyyni, eli ei kuulu kumpaankaan sukupuoleen, vaikka sillä onkin mekko ja pienet pitsipöksyt, mutta sen väritys on hyvin neutraali. Se ei hylkää poikapuolisia katsojia olemalla leimallisesti tietyn tyyppinen tyttöahmo. Samoin alussa mainitut Nalle ja Jepu ovat myös tyttöahmoja, mutta Japun kaverit ovat poikia, samoin kuin Neposella Neposen seikkailuissa. Nalle on Neponen tapaan hyvin androgyyni, eikä Tuomi-Nikulan mielestä oikeastaan sukupuolinen oikein mitenkään, joten hänet voi kokea sekä tytöksi että pojaksi. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Maija Koivula korostaakin haastattelussaan, miten hahmoja luodessa pitää huolehtia siitä, että toimivia roolimalleja tarjotaan kummallekin sukupuolelle. Tällöin esimerkiksi tytöt eivät saa vain kiltin tytön rooleja. (Pentikäinen & Ruhala 2007, 98.)

Neponen ei toteuta stereotyyppisesti tyttöyttä, jolloin se voi nauttia tyttönä olemisesta, mutta yhtä hyvin se voi leikkiä pikkuautoilla. Tätä Tuomi-Nikula ei ole halunnut rajata, koska vaikka hahmossa on kipupisteensä, sillä on vapaus ilmentää lapsena olemista eri tavoin. Hän korostaakin, miten lapsena haetaan itseään ja omaa juttuaan tässä maailmassa, ja mitä enemmän on mahdollisuus kokeilla kaikkea niin sen parempi. Sen lisäksi, että Neponen edustaa pientä tyttöä, jolla on mahdollisuus olla mitä vaan, edustaa Jyrki taas miestä joka uskalltaa heittäytyä. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Samaistuessaan esimerkiksi satuhahmoon, lapsella on mahdollisuus käsitellä vaikeitakin asioita, kuten pelkojaan ja jännitystä sen kautta. Eläytymisen kautta saadaan lohtua ja laajennetaan ymmärrystä, joka avaa uusia näkökulmia. Lapselle tulisikin antaa tilaisuus omien tunteidensa harjoittamiseen, eikä heitä tarvitse suojella negatiivisiltakaan tuntemuksilta, koska ne kuuluvat lapsen elämään, jolloin ei myöskään saa kieltää niiden olemassaoloa. Lapset myös pelkäävät eri aikoina eri asioita, sillä ajankohtaisten yhteiskunnallisten muutosten

mukana myös pelon kohteet vaihtuvat. (Raitaranta 2011, 10-12, 16; Salokoski 2007, 76.)

Kirsi Raitaranta kirjoittaa artikkelissaan *Se on vain elokuvaa*, miten ”pojat samaistuvat yleensä vain mieshahmoihin, kun taas tytöt voivat samaistua nais-hahmojen lisäksi myös mieshahmoihin”. Tytön on helpompi samaistua sadussa tyypilliseen aktiiviseen mieshahmoon, kuin naishahmoon, joka usein jää passiiviseksi sivuhahmoksi. Raitaranta pohtii myös, miten länsimainen yhteiskunta on suvaitsevaisempi sen suhteen, ”että tyttö omaksuu miehisen käyttäytymismallin, kuin että poika omaksuisi tyttömäisen tyylin”. (Raitaranta 2011, 19.) Neponen ei ole tyypillinen sivuun jäävä passiivinen naishahmo, eikä toteuta tyttöyttä stereotyyppisesti, joten se tarjoaa molemmille sukupuolille samaistumisen kohteen.

4.1.2 Äiti

Tuomi-Nikula halusi pitää Neposen vapaana perhekuviosta, koska silloin se olisi muuttunut alisteiseksi vanhemmilleen. Hänestä kiinnostavampaa on, millainen Neponen on, kun se on vapaa, ja koska Jyrkin kanssa pystyy käsittelemään aikuinen lapsi asetelmaa, ei vanhempia ole tarvittu. Fyysisten vanhempien kohdalla hyvin monen asian pitäisi kohdata, lähtien nukesta ja näyttelijästä, joka voisi olla isä- tai äitihahmo Neposelle. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Ajatuksena Tuomi-Nikulalla tavallaan on, että kaikilla on äiti, vaikka se äiti on voinut myös kuolla. Hän ajatteleekin usein lapsia, joilla ei ole kaikki optimaalisesti, ja Neponen onkin hänelle kiinnostava ja enemmän totta, koska siinä on särön paikka. Hahmo ei ole ehjä ja täydellinen, eikä se elä onnellisessa perheessä kultaista lapsuutta. Hän korostaakin, miten Neponen on ajoittain yksinäinen, hukassa ja tarvitsisi neuvoa, mutta se ei jää kiinni siihen, koska se on sen elämää. Hahmo on pieni selviytyjä, joka matkallaan saa sitä vahvistavia kokemuksia. Neposeen voikin Tuomi-Nikulan mukaan peilata esimerkiksi kaupassa äidistä eksymistä tai sitä, ettei ole äitiä. Ääripäät ovat aika kaukana toisistaan, ja kaikki siltä väliltä on mahdollista. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Neposessa oleva haava ei kuitenkaan Tuomi-Nikulan mukaan estä sitä iloitsemasta, kuvittelemasta, kasvamasta tai vahvistumasta. Sen ympärillä oleva turva

ja rakkaus ei jätä sitä koskaan yksin, ja tästä syystä Neponen seikkailujen sävy meni Tuomi-Nikulan mielestä vähän pieleen. Asiaa tuodaan sarjassa paljon esille, ja sen yhteydessä musiikki yleensä synkkenee, jolloin katsoja saattaa jäädä liikaa kiinni äiti-asiaan, jota ei ole tuotu sarjan jälkeen paljoakaan esille. Tosin Tuomi-Nikulan työkaverin lapsi oli viimeisen jakson päätteeksi todennut, että Neponen löysi äitinsä, koska hän koki äidin löytyneen Neponen puhuessa tähdille. Tuomi-Nikula korostaakin, että lapsi näkee asiat niin kuin hän haluaa nähdä. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Vaikka Neponen ei koskaan mennytäkään äitinsä luokse eikä asia ratkennut, niin katsoja voi itse ajatella sen haluamallaan tavalla.

4.1.3 Lapsena oleminen

Tuomi-Nikulan mukaan aiheet ja teemat, joita Neponen haluaa tuoda esiin, liittyvät usein lapsena olemiseen, koska Neponen on lapsihahmo, iältään noin viisivuotias. Neposelle merkittäviä asioita ovatkin mielikuvitus, itseensä uskominen ja rohkeus olla se mikä on, koska pienelläkin on lupa olla paljon. Erilaisia piirteitä hahmossa tuovat esiin uudet kaverit. Tuomi-Nikulasta perusjuttu Neposessa on se, että se suhtautuu positiivisesti asioihin ja maailmaan. Kaikki on sen mielestä lähtökohtaisesti hienoa ja maailma on hyvin ihmeellinen, ja se on vilpittömästi sitä mieltä, oli asia miten yksinkertainen tahansa. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Valitsemisani sarjoissa lapsena olemista tuodaan esiin hieman eri tavoin. Neponen seikkailuissa isossa osassa ovat mm. erilaiset tunteet, niiden tunnistaminen ja loppujenlopuksi toive kasvaa isoksi. Neposella eivät kaikki sanat mene ihan oikein, ja piiloleikin laskutapakin on hieman omaperäinen. Lasten Suomessa taas konkreettisesti esitellään lasten tekemistä oikeiden lasten kautta. Sarjassa hyvin keskeistä on myös tiedon jakaminen ja neuvominen, koska lapset eivät tiedä niin paljon kuin aikuiset, heidän tehtäväkseen jää selittää asioita lapsille. Molemmissa sarjoissa Neposella riittää mielikuvitusta. Neponen seikkailuissa mielikuvitus on vain rajana keksittäessä leikkejä ilman leluja, ja myös pelkojen äärellä mielikuvitus alkaa laukkaamaan, mm. Kammon muodossa. Lasten Suomessa taas esimerkiksi Hanko-jaksossa Neponen käyttää mielikuvitustaan aktiivisesti, miettiessään mm. asukkaita taloihin.

Itseensä uskomista ja rohkeutta olla oma itsensä, tulee esille enemmän Neponen seikkailuissa, jossa hahmoihin paneudutaan syvällisemmin. Neponen uskoo esimerkiksi voivansa sammuttaa palon, ja oman kotinsa myötä se myös uskoo, ettei äidin tarvitse hänestä enää huolehtia. Se päätti rohkeasti miten talvehtii ja rakentaa pesän itse, ja päättää olla se mikä on eikä niin kuin muut. Se suhtautuu sarjassa positiivisesti siihenkin, että vaikka se ei äitiään löytäisi, hän voi kuvitella sen luokseen. Hän itse kyllä tulee pärjäämään. Lasten Suomessa taas korostuu, miten kaikki on sen mielestä todella hienoa, tässä sarjassa esimerkiksi erilaiset paikat, jotka tekevät maailmasta ihmeellisen.

Leikki on lapselle luontaisin tapa ilmaista itseään, mutta sen avulla myös opitaan. Leikin merkitys korostuu valitsemissani jaksoissa Neponen kohdalla mm. sen toivoessa, että Lari lopettaa lelulennot ja leikkii hänen ja PikkuPikun kanssa kunnolla. Leikiksi valikoituukin lelujen sijaan perinteinen piiloleikki. Neponen myös toivoo, että voi leikkiä ystäviensä kanssa joka päivä, myös talvella. Larin puuttuminen leikeistä Neponen seikkailujen viimeisessä jaksossa taas paljastaa kaksikolle, että kaikki ei ole hyvin.

Tuomi-Nikulan omat lapset ovat aktivoineet lapsen maailmaa, samoin kuin ylipäättään kontakti eläviin lapsiin. Hän kertoo, miten lapsilta saa myös teemoja ja aiheita omaan tekemiseen, jolloin suinkaan kaikki ei ole lähtöisin hänen omasta lapsuudestaan, mutta se oli lähtökohta kun Neposta ruvettiin rakentamaan. Hahmo perustuu pitkälti siihen mikä Tuomi-Nikula on, tai mikä hänen muistikuvansa hänestä pienenä on, koska nämä ovat asioita jotka hän voi tietää. Neponen on totta Tuomi-Nikulalle, jolloin se voi olla totta jollekin muullekin. Toki hahmosta löytyy monia kerroksia, eikä se ole yksi yhteen hänen kanssaan vaan enemmänkin muunnelma. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Vaikka viesti on ohjelmissa tavallaan aina lapselle, ovat Neponen ja Jyrki Tuomi-Nikulan mukaan välillä välittäneet viestiä myös aikuisille. Hän pohtiikin mm. sitä, miten surullista tässä ajassa on, kun älylaitteet varastavat vanhemmat lapsilta. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Neponen seikkailuissa PikkuPikku ja Neponen eivät laita Larille tekstiviestiä, vaan kirjoittavat kirjeen, onhan sarja tehty 2000-luvun alussa, jolloin nykyaikaista kännykkäkulttuuria ei vielä ollut. Tosin, vaikka

Lasten Suomi-sarja on tehty vuonna 2017, ei siinäkään älylaitteita esitellä. Ne ovat nykyään lapsen maailmassa niin vahvasti päivittäin läsnä, että ehkä lapsestakin on virkistävää seurata ohjelmaa, joka ei pyöri niiden ympärillä.

4.2 Lastenkulttuurista

1970-luvulta alkaen lastenkulttuuri alkoi vakiintua Suomessa kulttuurityön osa-alueeksi. Keskeiseksi painopistealueeksi lastenkulttuuri nousi Pohjoismaissa yleisemmin 1980-luvulla. (Timonen 2005, 10.)

Perinteisessä korkeakulttuurisessa merkityksessä, lastenkulttuuri-käsite sisältää Eija Timosen mukaan *”usein oletuksen kasvatuksellisesta päämäärästä”*. Lapset miellettiin pieniksi aikuisiksi vielä viime vuosisadan alussa, jonka myötä myös *”lasten kulttuuri nähtiin jotenkin vajavaisena”*. Käsitys lapsuudesta ja sen merkityksestä onkin sidoksissa lasten kulttuurin asemaan yhteisössä. (Timonen 2005, 9.) Yhä edelleen aikuisilta jäävät helposti huomaamatta ja dokumentoimatta lasten itsensä luoman kulttuurin muodot ja moninaisuus. Lasten itsensä tuottamaan kulttuuriin perehtymällä aikuisilla olisi mahdollisuus kuulla lasta, ja tätä kautta mahdollisesti ymmärtää paremmin heidän kulttuurista ajatus- ja käsitysmaailmaansa. Vastaavasti lapsi saisi mahdollisuuden tulla kuulluksi. (Niinistö & Sintonen 2007, 25.)

Totuus kuitenkin on, että aikuisten tuottamaa lastenkulttuuria on huomattavasti helpompaa tutkia kuin lasten keskuudessa elävää kulttuuria, koska jo luonteensa vuoksi lasten kulttuuri dokumentoituu aikuisten tuottamaa heikommin. Lastenkulttuurin tutkimus painottuukin nimenomaan lastenkulttuuriin, jonka ovat tuottaneet aikuiset. (Timonen 2005, 9.) Neponenkin on televisiossa esiintyvänä satuhahmona aikuisten tuottamaa lastenkulttuuria. Valitsemisani jaksoissa opettavuus ei kuitenkaan tule ylhäältä alaspäin, vaan enemmänkin käytännön kautta erilaisissa tilanteissa, eikä se ole aina selkeästi näkyvissä. Lasten Suomi-sarjaan on myös pyritty ottamaan mukaan nimenomaan lasten kulttuuria haastattelemalla lapsia, jolloin saadaan kuulla lasten omia ajatuksia, ja vieläpä heidän omalla murteellaan. Lyhyissä pätkissä päästään kurkistamaan myös mm. lasten leikkeihin. Näin sarjassa lapsi ei ole vain kokija sen katsomisen kautta, vaan myös tekijä.

5. Lopuksi

Miten satuhahmo sitten luodaan? Kuten alussa jo mainitsin, mitään yleispätevää ohjetta ei tässä työssä voida antaa, koska prosessi on jokaiselle tekijälle ja hahmolle omanlaisensa. Luova prosessi on siinä kuitenkin aina jollain tavoin läsnä. Tuomi-Nikulan kohdalla lapsuudella, ja siellä syntyneillä maailmojen luomisella ja hahmojen kuvittelulla on tärkeä osuus Neposen synnyn kannalta. Hänen isänsä, isän äidin ja oman äidin kertomat tarinat, sekä myöhemmin itse lukeminen ruokkivat Tuomi-Nikulan mielikuvitusta ja luovuutta. Kummitädiltä saadun tyttökänin hän otti ilolla leikkeihinsä mukaan, ja oppi näkemään maailmaa monin eri silmin ja pääsemään toiseuden maailmaan. Tämä on oleellisesta sekä mielikuvituksessa että satuhahmossa.

Kun Neposta alettiin luomaan, oli Tuomi-Nikula toiminut jo jonkin aikaa juontajana Pikku Kakkosessa, ja hänen läheinen työparinsa oli tuottaja Maija Koivula. Hän oli se henkilö, joka Tuomi-Nikulalle pupuhahmon tekemistä ehdotti, sillä hän tiesi Tuomi-Nikulan lapsuuden lemmikistä. Tämä alkoi sitten pohtimaan millainen hahmo voisi olla, ja keräsi kirjoista pupuhahmojen kuvia. Tuomi-Nikulan mielikuva hahmosta pohjasi häneen itseensä pienenä tyttönä ja tietenkin lemmikkikaniin. Hän kirjasi ajatuksensa hahmosta ylös, keräsi materiaalit kasaan, ja teki niistä nukentekijä Anna-Liisa Tarvaiselle kansion, ja kirjoitti itselleen hahmon syntytarinan. Hyvien materiaalien pohjalta nukentekijän käsissä syntyi taitavasti tehty hahmo, jossa tuntui olevan henki. Tämä hahmo vaati myös uuden taidon opettelun, ja niinpä Tarvainen opetti Tuomi-Nikulalle nukkenäyttelemistä. Tämän jälkeen hahmolle täytyi keksiä nimi ja puhetapa.

Hahmon syntyyn ja sen olemiseen ylipäätään vaikuttavat monet ihmiset. Sen mahdollistajana toimi Maija Koivula, ja juontajapari Jyrki taas tekee siitä moniulotteisemman esimerkiksi peilaamalla Neposen ilmeitä omilla kasvoillaan. Muita tärkeitä henkilöitä ovat mm. ohjaaja ja kuvaaja. Käsikirjoitukset ovat pääasiassa Tuomi-Nikulan, koska näin hahmo pysyy kasassa. Ohjelmien tekeminen on kuitenkin ryhmätyötä, jolloin omasta mielikuvasta täytyy usein joustaa, koska siihen vaikuttavat myös muiden ammattiryhmien panos, ja maailma visualisoidaan yhdessä.

Tuomi-Nikula on luonut myös muita hahmoja eri lähtökohdista, jolloin prosessi on myös erilainen. Nalle syntyi hahmon tarpeesta konserttiin, jolloin sen täytyi olla iso, fyysinen ja selkeä. Tuomi-Nikula päätti napata hahmon Pikku Kakkosen tunnuksesta, jolloin se ei tarvinnut taustatarinaa, eikä sitä tarvinnut selittää, koska kaikki tuntevat sen. Tähän hahmoon tarvittiin myös pukusuunnitelma ja sopiva näyttelijä. Konsertin jälkeen hahmo alkoi elämään omaa elämäänsä Eppu Nuotion käsikirjoittamassa Nalle-sarjassa. Toinen Tuomi-Nikulan luoma hahmo on Jepu Neulanen, jossa lähtökohtana oli näyttelijä, josta piti tehdä orava. Tuomi-Nikula loi hahmon ympärille maailman, jossa lapsen katse kohdistuu aikuismaailmaan ja siihen, miten nämä eläinlapset käsittelevät asiaa. Tuomi-Nikulalta tuli sarjaan näkökulma, eli mitä siinä esiintyvät hahmot ovat, missä ne asuvat ja mikä se maailma on, mutta käsikirjoittajaa haettiin ulkopuolelta. Sarjan kolmen erilaisen hahmon kautta siihen saatiin myös kolme erilaista näkökulmaa. Uutta eläinhahmoa luodessaan Tuomi-Nikulalla on tapana tehdä siitä taustatutkimusta, koska ilman tietoa on tavallaan tyhjän päällä. Elävä olento tulee tuntea, koska hahmon pohja perustuu siihen, ja näin hahmo ei tyhjene heti. Taustatutkimus auttaa myös kirjoittamaan esimerkiksi taustatarinoita ja hahmottamaan hahmojen luonteenpiirteitä.

Luova prosessi on Tuomi-Nikulan mukaan karsimista ja pelkistämistä. Projektin eri vaiheen materiaaleja tutkimalla voi nähdä miten ajatukset ovat muuttuneet, ja mitä eri osioita prosessissa miettii. Neposen syntytarinaa ei esimerkiksi koskaan ole ollut ajatustakaan käyttää missään, mutta jostain hahmo on täytynyt aloittaa. Alussa kirjoittamaansa ei hänen mukaansa voikaan pitää lopullisena. Tuomi-Nikulasta luominen vaatii prosessin, jossa erilaisten ajatusten kautta, esimerkiksi mikä on oleellista ja mikä ei, haetaan suuntaa. Hän kertoo, miten nuo erilaiset prosessit ottavat ihmisestä suorastaan vallan, jolloin alkaa katseellaan näkemään kaikenlaista potentiaalista hahmoon tai sen maailmaan liittyen ihan arkielämässäkin. Tuomi-Nikula on antautunut Neposen hahmolle kokonaisvaltaisesti, ja on hyvin kiitollinen Tarvaiselle tämän mielettömän ison oven avaamisesta hänen elämässään tekemällä Neposesta fyysisen. Tämä on mahdollistanut sellaisia asioita, joihin ei omana itsenään juontamalla olisi pystynyt. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.)

Eroja valitsemisani sarjoissa, Neponen seikkailuissa ja Lasten Suomessa, oli jonkin verran. Lasten Suomessa on kyse satuhahmon toimimisesta oikeassa maailmassa oikean ihmisen eli Jyrkin kanssa, ja sarjan tarkoituksena on esitellä kaupunkien paikalliskulttuuria, jolloin se sisältää enemmän faktaa. Sarja koostuu yksittäisistä jaksoista, joissa kaikissa on sama rakenne. Neponen toimii sarjassa lapsena aikuisen kanssa, ja lisäksi lapsen omaa ajattelua ja lasten kulttuuria tuovat esille paikalliset lapset.

Neponen seikkailut ovat taas enemmän fiktiota, koska se on satu, jossa seikkaillevat satuhahmot. Sarjan jaksot etenevät jatkuvan juonen kautta, ja Neponen toimii siinä lapsena lasten kanssa. Neponen seikkailuissa ovat läsnä saduille tyypilliset voimakkaat tunteet, jännitys ja pelko, sekä lasten maailmaan oleellisenä kuuluvat leikit. Hahmojen luonteenpiirteet tulevat myös sarjassa esille. Satuhahmoa voidaankin tuoda monipuolisesti esille eri tyylisten sarjojen ja erilaisten toimijoiden kautta.

Nukkehahmot voivat keskenään viestiä paljon liikkeillään ja eleillään, mutta keskustelu ihmisen kanssa vaatii jonkinlaisen vastauksen, johon Neponen käyttääkin paljon lyhyitä sanoja. Hahmon ilmeet ovat Lasten Suomessa vahvempia, jonka mahdollistavat puhuminen katsojalle kohti kameraa, ja Jyrkin kanssa keskustellessa Jyrkin tekemät ilmeet. Lasten Suomessa Neponen on myös aidomman oloinen oikeassa ympäristössä, ja liike tekee siitä eläväisen. Neponen seikkailuissa paljon puhuttu äiti ei ole enää Lasten Suomessa mitenkään mukana. Sarjojen ikäero näkyy oikeastaan vain Neponen seikkailuiden hidastempoisuutena, joka kuvaa lastenohjelmien rytmin muutosta. Erilaisia ilmiöitä ja hahmoja tulee ja menee, mutta Neponen on lähtökohdiltaan ja ytimeltään sama mikä se on alusta asti ollut. (Tuomi-Nikula 29.11.2017).

Asiat, joita Neponen satuhahmona välittää, ovat sarjojen tapaan omaa tulkintaani, ja joku toinen tulkitsija voisi nähdä asiat toisella tavalla. Ensimmäinen asia on sukupuoliroolittomuus, koska Neponen tyttöyttä ei mitenkään alleviivata, eikä hänen sukupuolensa käy valitsemistani jaksoista juurikaan ilmi. Hahmon olemuskin on melko sukupuoleton, vaikka sillä onkin mekko ja pitsipöksyt, mutta sen väritys on hyvin neutraali. Neponen voi siis hyvin toimia roolimallina niin tytöille kuin pojillekin. Ja koska Neponen ei toteuta stereotyyppisesti tyttöyttä,

voivat siihen myös samaistua sekä tytöt että pojat. Satuhahmon kautta lapsi voi käsitellä vaikeitakin asioita, ja hänelle tuleekin antaa tilaisuus omien tunteidensa harjoittamiseen. Lapsen elämään kuuluvat myös negatiiviset tunteet, eikä häntä tarvitse niiltä suojella.

Neposen äidin puuttumiseen lapsi voi peilata omia kokemuksiaan esimerkiksi äidistä eksymisestä tai siitä, että äitiä ei ole. Tuomi-Nikulalla on usein mielessään lapset joilla ei ole kaikki hyvin, ja siksi Neposellakin on omat ongelmansa, mutta se ei jää niihin kiinni. Sen tekemä matka mahdollistaa vahvistavat kokemukset, jotka saattavat lohduttaa myös lasta. Neponen voi olla iloinen, vahva ja kasvaa vaikka siinä onkin haava, koska sen ympärillä oleva turva ja rakkaus on loputon.

Lapsena olemista Neponen tuo esille mielikuvituksensa, itseensä uskomisen ja positiivisesti asioihin ja maailmaan suhtautumisensa kautta. Yksinkertaisetkin asiat ovat sen mielestä hienoja ja maailma on ihmeellinen. Myös erilaiset tunteet, niiden tunnistaminen ja toive kasvaa isoksi ovat siinä läsnä, samoin kuin leikin tärkeys. Jyrkin kanssa korostuu tiedon jakaminen ja neuvominen, koska lapset ovat tietämättömämpiä kuin aikuiset, joten aikuisten on selitettävä asioita lapsille.

Niin kauan kun on ollut satuja, on niissä seikkaillut erilaisia satuhahmoja. Jos Neposta ajattelee vanhan satuperinteen jatkumona, kuvastavat eläinsadut eli faabelit sitä ehkä parhaiten. Niissä eläimillä on ihmismäisiä ominaisuuksia, niin kuin on Neposellakin, esimerkiksi kyky puhua, leikkiä ja kuvitella. Neposen seikkailujen hahmot ovat kaikki vähän erilaisia, jolloin eri eläinten avulla kuvataan erilaisia inhimillisiä ominaisuuksia ja käytöstapoja. Eläinsadulle tyypillinen opettavuus on moni-ilmeistynyt, ja Neposen seikkailuissa, miksei myös Lasten Suomessa, opettavuus tulee esille hahmojen toiminnan kautta eikä ole aina ilmeistä, esimerkiksi majava PikkuPikun lukuhetket majavain luonto-oppaasta.

Tuomi-Nikula on hyvin vähän tehnyt livetilanteita Neposen kanssa, mutta yhdessä tällaisessa kuitenkin muuan äiti koki tarpeelliseksi painottaa lapselleen, että kyseessä on käsinukke, joka ei ole oikea. Tuomi-Nikulaa harmitti tilanteessa se, että äiti esti lapsensa lumoutumisen, vaikka lapsilla nimenomaan on kyky

tähän ja ihmeeseen eläytymiseen. Hänen mielestään ei ole mitään järkeä pilata tätä lapsuudessa olevaa hienoa asiaa, kun satuun ja lumoukseen pääsee sisään ihan kokonaan, ja kaikki maailmassa on ihmeellistä ja mahdollista. (Tuomi-Nikula 29.11.2017.) Annetaan siis lasten lumoutua, eikä unohdeta omaan mielikuvitusta, tätä työkalua kun tarvitaan ihan läpi elämän.

5.1 Mahdollinen jatkotutkimus

Jatkotutkimusta voisi tehdä mm. niin, että ottaisi tutkimukseen lapset mukaan ja selvittäisi, miten he kokevat ja näkevät Neposen? Myös Neponen perinteisten Pikku Kakkosen hahmojen jatkumona voisi olla kiinnostava aihe, jolloin mukaan saataisiin myös ohjelman ehkä ikimuistoisin nukkehahmo Ransu. Jänis on tuttu hahmo kansansaduista, jolloin Neposen voisi liittää tähän jatkumoon tutkimalla jänistä hahmona suomalaisissa saduissa kansansaduista alkaen, päättyen television jänishahmoihin. Sadut ilmentävät oman aikansa arvoja ja normeja, sekä yhteiskunnallista tilannetta, jolloin tutkimuksesta saatava tieto voisi olla hyvinkin mielenkiintoista.

6. Lähteet

Kaikki Internet-osoitteet on tarkistettu 29.4.2018.

Tutkimusaineisto

Tuomi-Nikula, Anu, lastenohjelmien ohjaaja-toimittaja, käsikirjoittaja, nukkenäytelijä ja Pikku Kakkosen toimitussihteeri. 29.11.2017 (Anniina Knuutila, nauhoite, litteroitu). Tekijän hallussa.

Anu Tuomi-Nikulan sähköpostiviesti Anniina Knuutilalle 13.3.2018.

Neposen seikkailut, Jakso 1: Kohtaaminen. To: Anu Tuomi-Nikula, Olli Löytönen, T: Yle Lastenohjelmat/Jarmo Oksa. Esitetty viimeksi 15.8.2017.

<<https://areena.yle.fi/1-33217?autoplay=true>>

Neposen seikkailut, Jakso 7: Kivan kamala aarre. To: Anu Tuomi-Nikula, Olli Löytönen, T: Yle Lastenohjelmat/Jarmo Oksa. Esitetty viimeksi 26.9.2017.

<<https://areena.yle.fi/1-84971?autoplay=true>>

Neposen seikkailut, Jakso 11: Kammo Kuippana. To: Anu Tuomi-Nikula, Olli Löytönen, T: Yle Lastenohjelmat/Jarmo Oksa. Esitetty viimeksi 24.10.2017.

<<https://areena.yle.fi/1-109166?autoplay=true>>

Neposen seikkailut, Jakso 12: Talven varalle. To: Anu Tuomi-Nikula, Olli Löytönen, T: Yle Lastenohjelmat/Jarmo Oksa. Esitetty viimeksi 31.10.2017.

<<https://areena.yle.fi/1-112902?autoplay=true>>

Neposen seikkailut, Jakso 13: Näkemiin. To: Anu Tuomi-Nikula, Olli Löytönen, T: Yle Lastenohjelmat/Jarmo Oksa. Esitetty viimeksi 7.11.2017.

<<https://areena.yle.fi/1-129587?autoplay=true>>

Lasten Suomi, Jakso 2: Savonlinna. To: Ville Vilen, Anu Tuomi-Nikula, T: Yle lapset. E: 31.10.2017. <<https://areena.yle.fi/1-4126417?autoplay=true>>

Lasten Suomi, Jakso 3: Hanko. To: Ville Vilen, Anu Tuomi-Nikula, T: Yle lapset. E: 7.11.2017. <<https://areena.yle.fi/1-4126414?autoplay=true>>

Lasten Suomi, Jakso 5: Kaarina. To: Ville Vilen, Anu Tuomi-Nikula, T: Yle lapset. E: 21.11.2017.<<https://areena.yle.fi/1-4126416?autoplay=true>>

Lasten Suomi, Jakso 6: Ylistaro. To: Ville Vilen, Anu Tuomi-Nikula, T: Yle lapset. E: 28.11.2017.<<https://areena.yle.fi/1-4126411?autoplay=true>>

Lasten Suomi, Jakso 7: Inari. To: Ville Vilen, Anu Tuomi-Nikula, T: Yle lapset. E: 5.12.2017. <<https://areena.yle.fi/1-4126415?autoplay=true>>

Tutkimuskirjallisuus

Anttila, Anna & Rensujeff, Kaija 2009: *Taiteen taskurahat: lastenkulttuurin käsite, linjaukset ja edistäminen*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Apo, Satu 1986: *Ihmesadun rakenne: juonien tyypit, pääjaksot ja henkilöasetelmat satakuntalaisessa kansansatuaineistossa*. Helsinki: SKS.

Apo, Satu 2001: Klassinen satutraditio – Marja Suojala & Maija Karjalainen (toim.), *Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*. Helsinki: Lasten keskus.

Bettelheim, Bruno 1998 (6.painos): *Satujen lumous, merkitys ja arvo*. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.

Hjelt, Marjut 2014: *Lapsuuden sadut ja seikkailut: kirja-aarteita viideltä vuosisadalta*. Helsinki: Into.

Hyvärinen, Matti 2017: Haastattelun maailma – Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.

Ihonen, Markku 2003: Suomalainen lastenkirjallisuus 1800-luvulla – Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa & Maria Laukka (toim.), *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Helsinki: Tammi.

Kivilaakso, Sirpa 2010: Suomalaisen sadun varhaisia kehityslinjoja – Kaarina Kolu (toim.), *Suomalainen satu 1, Kehittäjiä ja kehityslinjoja*. Helsinki: Btj.

Kurenniemi, Marjatta 1980: Radigundiksen kynä. Lastenkirjailijan puheenvuoro kirjoittamisen vastuusta ja mielikuvituksen tärkeydestä – Sinikka Ojanen, Irja Lappalainen & Marjatta Kurenniemi (toim.), *Sadun avara maailma: Sadut varhaiskasvatuksen tukena*. Helsinki: Otava.

Lappalainen, Irja 1980: Satuko julma? Katsaus sadun vaiheisiin - Sinikka Ojanen, Irja Lappalainen & Marjatta Kurenniemi (toim.), *Sadun avara maailma: Sadut varhaiskasvatuksen tukena*. Helsinki: Otava.

Leonard, Dorothy & Swap, Walter 1999: *When sparks fly. Igniting creativity in groups*. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press.

Niinistö, Hanna & Sintonen, Sara 2007: Mä keksin! Tehdään yhdessä media-kulttuuria - Leena Pentikäinen, Anu Ruhala & Hanna Niinistö (toim.), *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan*. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka.

Ojanen, Sinikka 1980: Mitä sadut merkitsevät lapselle. Psykodynaaminen teoriasta ja kansansadun merkitys - Sinikka Ojanen, Irja Lappalainen & Marjatta Kurenniemi (toim.), *Sadun avara maailma: Sadut varhaiskasvatuksen tukena*. Helsinki: Otava.

Pentikäinen, Leena & Ruhala, Anu 2007: Pikku Kakkonen - 30 vuotta luotettavia lastenohjelmia – Leena Pentikäinen, Anu Ruhala & Hanna Niinistö (toim.), *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan*. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka.

Pöysä, Jyrki 2010: Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina – Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.), *Vaeltavat metodit*. Joensuu: Kansantietouden Tutkijain Seura.

Raitaranta, Kirsi 2011: ”Se on vain elokuvaa” – Kirsi Raitaranta & Leena Virtanen (toim.), *Ruutia, räminää ja rakkautta: elokuvaklassikoita lapsille ja nuorille*. Helsinki: SKS.

Rönning, Margareta 1990: *Siistiä! Ns. Roskakulttuurista*. Helsinki: Like kustannus.

Salokoski, Tarja 2007: Turvallista mediamatkaa! Taitavaksi median tulkitsijaksi aikuisen tukemana - Leena Pentikäinen, Anu Ruhala & Hanna Niinistö (toim.), *Mediamatkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan*. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka.

Suojala, Marja 2001: Taidesatu elää ajassa ja ajattomana – Marja Suojala ja Maija Karjalainen (toim.), *Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*. Helsinki: Lasten keskus.

Suojala, Marja 2003: Uusi satu - Liisi Huhtala, Karl Grunn, Ismo Loivamaa & Maria Laukka (toim.), *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*. Helsinki: Tammi.

Suojala, Marja 2010: Satu vuosituhannen vaihteessa - Kaarina Kolu (toim.), *Suomalainen satu 1, Kehittäjiä ja kehityslinjoja*. Helsinki: Btj.

Suoninen, Annikka 2007: Mitä me katsottiin ennen kuin oli Pikku Kakkosta? Lastentelevision ensimmäiset vuosikymmenet – Juhani Wiio (toim.), *Television viisi vuosikymmentä: suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan*. Helsinki: SKS.

Timonen, Eija 2005: *Perinteestä mediavirtaan: kansanperinteen muuntuminen arkistomuistiinpanoista lastenkulttuuriksi*. Helsinki: SKS.

Ylönen, Hilikka 2000: *Loihditut linnut: satujen merkitys lapselle*. Helsinki: Tammi.

7. Liitteet

Liite 1

Anu Tuomi-Nikulan haastattelun runko,
haastattelija Anniina Knuutila 29.11.2017

Hahmon synty

- Prosessi
- Syy hahmon synnyttämiseen?
- Sääntöjen/ohjeistuksien vaikutus Neposen tekemiseen?
- Anun oma persoona, miten näkyy Neposesessa?
- Neponen monen ihmisen summa, millaisia ihmisiä tähän kuuluu?
- Vaikutteita suomalaisesta kansanperinteestä/lastenkirjallisuudesta?

Hahmon muutos ajan saatossa

- Lastenkulttuurin mahdollisen muutoksen vaikutus?

Arvot ja teemat

- Millaisia arvoja Neponen välittää lapsille?
- Kuinka paljon teemoista saa itse päättää?
- Neposen äiti ja isä
- Sukupuoliroolit

Ohjelmat joissa mukana

- Mitkä Tuomi-Nikula itse käsikirjoittanut?

Neposen tulevaisuus

Muut Tuomi-Nikulan tekemät hahmot